

FRATRIS DOMI-
NICI SOTO SEGOBIEN-
fis Theologi ordinis Prædicato-
rum, Cæsareæ maiestati à sa-
cris confessionibus Sal-
mantini profes-
foris,

In causa pauperum deliberatio.

- Salmanticæ,
Excudebat Andreas à Portonariis.

Cum priuilegio.

AD MAXIMUM ATQUE
A DEO CLARISSIMUM, HISPANIA-
rum principem. D. Philippum, inuictissimi Cæsa-
ris Caroli. V. primogenitum, Fratris Domi-
ci Soto Segobienfis, theologi, ordinis
Prædicatorum, Salmantini
professoris,

In causa pauperum deliberatio.

N VLLA ME, Vnquam ratio Princeps
maxime inducere potuisset, has ad ma-
gnitudinem tuam literas dare, nisi & le-
gissim sæpenumero apud multos, quan-
ta esse debeat in principe humanitas,
quantãq; cuiusvis classis hominibus au-
diendis mansuetudinem excelsum istud
genus mortalium debeatis: pariterq; ex multis audiuissem,
quantam tu (quod patrium vobis gentileq; est) humanissi-
mè præstes. Atqui, si quando alias, vel nunc maximè multo-
rum te sententias humaniter, non auditorum modo, conie-
ctura est, sed etiam rogaturum. Nempe de ea re, de qua cum à
celsitudine tua (quippe qui Cæsarum throno sedes) iudicatum
fuerit, nihil cunctis aliud quã decretum audire, ac iussis pare-
re integrum erit. Haud me latet, non me in iis esse, quorũ au-
thoritas vlllo possit momento rem tam à multis controuer-
sam, tamq; matura consultatione sancitam, huc illuc inverte-
re. Neq; ea ego mente negotium hoc dicendi suscipio, vt quic-
quã, quòd in actis sit, immutare contendam. Verum id satis
duxerim, si id quòd fieri, statutum est, cunctis hinc inde incõ-
modis diligentius exploratis, cautius, prouidentius, ex diui-
noque magis nutu fiat. Qua videlicet melius ratione miseris
pauperibus fuerit consultum. Id quo in hac re esse nullũ po-
test aut Cæsareæ maiestati, tuãq; perinde amplitudini obse-
quium gratius, aut rei publicæ cumulatiùs bonum. Adeo nos
pauperum habere curam Christus saluator noster, nõ modò
voluit, prædicauit, & admonuit: sed & summis nobis tũ polli-

A 2 cita-

citationibus, tum comminationibus edixit. ¶ Sunt nonnullę, neq; ex postremis quidem, ciuitates Cęsarei huius hyspaniarum patrimonij, vbi his retro annis quatuor ceptum est, pauperes, vagabundis expurgare, in ordinem cogere, eleemosynas certa ratione & modo, & colligere, & distribuere. Sanę vt hostiatim mendici circumire cohibeantur: vt hoc illi labore, diuites vero, eorum improbitate leuentur. Neq; eleemosynę temere profundantur. Sed delectus pauperum fiat: quo, iis quos lex validos appellat, de medio sublatis, aliis, qui vere egent, vberiores obuenant. Quod equidem institutum esse nemo potest, qui non suo genere, merito præclarum censeat, Christianoq; pectore videat proficisci. Atq; adeo dignū æstimet, quod pro sua quisq; virili laudet, foueat, omniq; studio complectatur. At cum res tam sit magni momenti, aliarum quoq; sui ordinis legem subeat, necessum est. Nempe vt ea sit, de qua non facily inter oēs conuenire possit. Operum etenim vnūquodlibet non de subiecta materia, quantumlibet in honestissima versetur, virtutis continuo nomē promeretur: quia neq; virtutis lineam statim attingit. Quin verò compluribus prius opus habet circūuestiri, quę in vniuersum explorata vt sint, atq; prospecta, nisi multorum iudicio, fieri nequit. Atqui vsu venire sæpe solet, vt prudentes quidem viri atque etiam cōsultissimi de rudibus nostris imperitorum dubitationibus permulta, quibus cauere debeant, prospiciant. Nam audiens sapiens (vt in prouerbio est Salomonis) sapiētior erit. Igitur neq; tu Princeps optimē neq; aliorum quisquam verba hęc, qualiacūq; adorno, aut animo mihi cuiquam aduersandi, aut cupidini contendendi adscribat. Neq; enim vlla in re tantam mihi facultatem arrogo, neq; in hanc tali animo citra culpam prodire potuissem. Quocirca nihil est causę, cur se mihi quisquam concertandi disputandive gratia obuiam proferat. Si quidem, vt paulò ante dicebam, non alio orationis meę) si quos modò habitura sit) neruos intendo, quàm vt illę quę in pauperes apparantur leges, quàm fieri maximē potest, circūspetissimē ferantur. Qua ratione fiet, vt inter illos, qui in hoc negotium amplissimas eleemosynas quotidie largiuntur, pro mea ego tenuitate, cum paupercula illa euangelica, duo minuta erogauerim. Quandoquidē eleemosynę, quarum su-

Prove. 1.

Luc. 21.

rum sumus egenis debitores, non in solo pane positę sunt. Quinimo vt Gregorij verba referam. Habēs intellectum: curet omnino ne taceat. Habens rerum affluentiam: vigilet ne à misericordię largitare torpescat. Habens artem qua regitur: magnopere studeat, vt vsum atq; utilitatem illius cum proximo procuret. Habēs loquendi locum apud diuitē: damnationē pro retento talēto timeat: si cum valet non apud eum pro pauperibus intercedat. Hęc Gregorius. Munus ergo à lingua non infime prodesse nonnunquam potest afflictis pauperibus. Vt enim est in Ecclesiastico. Diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Et Isidorus (quod. 11. q. 3. inter decreta relatum est) pauper (inquit) dum non habet quid offerat in iudicio, non solum audiri contemnitur: sed etiam cōtra veritatem opprimitur. Ob idque qui pauperē protegit, deum imitatur: qui teste illo pauperum patrono Iob, de manu violenti eripit pauperem: & conteste Dauid, afficit à dextris pauperis: vt saluam faciat à persequentibus animam eius. Idcirco in re quę ad Christianam religionem tanti refert, sanę qua de vita pauperum, nec sine diuitum magno periculo, decernitur, nemo reuera posset officium prætermittere, qui nō protinus reprehensionem incurreret, qua (vt est in euangelica parabola) nequā illum seruum & infidum dominus tam increpuit acriter, quod talentum, quod si fœneratus fuisset, vsuris potuisset augere, vt domino suo multiplicatū redderet, subitus terram maluit abscondere. Absit eo hęc animo dixerim, quo velim quempiam condemnare. Etenim quotquot prouinciam hanc, negotiūq; pauperum suscipiunt, vtranuis partem tueantur, zelo pietatis ac religionis ducuntur: atque adeo vtrosq; copiosa merces manet apud deum. Sed huc penitus mea tendit oratio, quod pro suo quisque ingenio iudicioq; rationes in medium de hac re proferre debet, quibus vtrinque discussa, exactius definiatur. Quod autem in animum induxerim ad amplitudinem tuam orationem dirigere, nullum in absentia Cęsaris legitimum alium iudicem, apud quē causam pauperum orarem, deligere, aut potui, aut certē debui: Cum quod deus ipse, per quem reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, sæpe & multum iudicem, se patronū, ac partem pauperū, honoris gratia, nominat. Vnde Synodus

Hom. 9.

super euāgelia.

Eccle. 13.

11. qō. 3.

Iob. 5.

ps. 108.

Prove. 9.

cartaginensis quinta admonitos esse voluit praelatos, ut ab imperatoribus gloriosissimis pauperum patrocinium postulerent. Tū etiam quod causa hæc & ad Cæsarem & ad curiam iam diu delata est. Scriptam duxi non latine solum (quo tamē sermone latius ac pressius re explicui) verum & hispane. Primum quod (ut alias me claritudini tuæ dixisse memini, quando scholas nostras hoc honore dignatus es, ut lectionibus nostris interesse volueris) quanuis utrumque; idyoma plene capias, ad principem tamen non nisi patrio eorum sermone uti, fas est. Præterea quod cum causa hæc, de qua dicturus prodeco, popularis sit: ut pote cuius cognitio ad plebem etiam pertinet, operæ precium fuit, illa lingua proferri, quam vulgus etiam perciperet.

Quo narratio continetur.

Cap. 2.

Primum, quod huic fabricæ subiectum est saxum, petitio illa fuit quadragesima sexta in conuentu regni, qui Valeoti celebriter factus est. anno ab orbe redempto. 523. supra millesimum. Qua pauperes apud Cæsarem delati sunt, quod fines patrios egressi regnum mendicantes peragrarent: idque non sine dānis (ut causabatur) quæ res publica eiusmodi generis vagatione permulta recipit. Ob idque; ius à Cæsare impetratum est, quo medici suo quisque; solo continerentur: neque; permitterentur circūuagari. Id veruntamē, quanuis ut de illo pro uideretur responsum fuerit, non fuit tūc edicto publico cautum. Qua de re in conuētu itidem celebri apud Matritum. anno 28. petitione. 45. de eadem rursus egenorum vagatione conuestum est. Neque; aliud inde, quam prius, responsum procuratores reportarunt. Deinde in conuentu, qui anno. 34. eodem conuocatus est, petitione. 117. alia sub alio tenore producit supplicatio. Videlicet quod singulis regni ciuitatibus prouidus aliquis ac circumspectus vir negotio pauperum delegaretur, sine cuius testimonio & Chirographo nemini licitum esset hostiatim mendicare, ut hac ratione legitimi pauperes comperti essent. Huic, veluti iustæ supplicationi, subscripsit Cæsar, ut vagabundi (quos lex validos appellat) oppidis abigerentur, aduenæ, qui prætextu paupertatis falso titulo mendicant, pellerentur à curia. Quibus adiecit, ut legitimi pauperes suis

suis cuiusque; diocesibus procurarentur & alerentur. Nulla illic tamen poena in legitimos pauperes decreta est, quocumque regni mendicatum commigrauerint. Postea demum (quod ad rem denuo propius attinet) anno. 40. curia, quæ est Cæsari à consilio, ea quæ præfatis petitionibus continentur, ut obseruarentur, senatus consulto mandauit. Atque adeo post consiliariorum subscriptiones instructio quædam appenditur, sola tabellionis manu signata. Qua executionis forma articulatim præscribitur. Summa eorum, quæ ad rem pertinent, sex continet articulos. Cauetur enim primum omnium, ut nemini prius mendicare liceat, quam eius paupertas legitimo examine constiterit. Secundò, necuiquam mendico, etiam legitimo, nisi in propria patria intra certos terminos, sit integrum mendicare. Excepto inde tempore extremæ famis, aliusve cuiuslibet magnæ calamitatis. Tertio, ne absque chirographo aut parrochi aut illius, qui huic muneri delegatus esset, quisquam mendicet. Quarto, quod nisi prius sacramentaliter confessis, huiusmodi chirographa mendicandi concedantur. Quintò, qui ad limina Iacobi peregrinantur prohibiti sunt, & longam moram facere in via, & à recto itinere ultra duodecim mille passus (quas Hispani quatuor leucas dicimus) deuiare. Reliqua iustissimè extra controuersiam sancita sunt. Postremus denique; adiectus articulus est, ut diocesani, prætoresque; urbium, pro sua utriusque; facultate, sattagerent, instituta hospitalia reficere: eorumque; dotes à quibusvis debitoribus ac retentoribus exigere. Atque; adeo curarēt, si qua fortè ratione fieri posset, ut pauperes in suo cuiusque; territorio abunde sustentarentur: ne vlla eos necessitas diuagare compelleret. Hæc Metinæ anno proximè lapsò. 44. prælo mandata sunt. Super hæc fundamenta capere ciuitates institutiones construere. In quibus habebatur. Primum ut vagabundi vrbe exigerentur. Mox ut aduenæ medicantes, postquam essent refecti & recreati, certoque; donati subsidio, transire protinus cogerentur. Deinde, ne mendicantes indigenæ hostiatim discurrere sinerentur: sed domi receptis, alij ad munus hoc destinati elemosynas colligerent, atque conficerent. Ad hæc obeunda munera ministri, cum alij, tū etiā prætores executores creati sunt. Cuncta quidem zelo sancto. ac pietate plena. Nepe

A 4 utle-

vt legitimi pauperes, qui domi clausi malunt præ verecundia extrema pati, quam ad mendicandum prodire, hac ratione maiora possent subsidia recipere. Nam qui aliter quam sancta intentione, institui hæc potuissent, Zamoræ præferim, quæ harum fuit vrbiū prima, vbi prior ordinis religiosi ac toto orbe illustris diui Ioannis aderat. Qui quando in præsentia celsitudinis tuæ suis aliis honoris titulis nuncupari non permittitur) cum in aliis germane Christianus, tum in pauperes Christianissime magnificus, atque (si verba coherent) eleemosynarum sanctissime prodigus, nihil vnquam in pauperes decerni permisisset, nisi si religiosorum prudentumq; iudicio in rem esse pauperum cognouisset. Post modum verò cum murmura in hac vniuersitate de institutionibus huiusmodi sub orirentur, consulti nonnulli à Zamora sumus. Qui non in vniuersum eorum articulis applausimus. At nonnullis pro iudicio nostro recisis, reliqua subscribere polliciti sumus. Tum demum post dies aliquot scripta ad nos ab eadem vrbe sunt capitula quædam articulorum, quæ subsignaremus. Ingenuè fateor incertiam meam ac temeritatem. Credidi nihil aliud in scriptis esse, quam ego verbo promisseram subsignare. Et ideo, quam non legi scripturam, subnotaui. Non quod inter tot numero, tamq; insigniter sapientes quicquam mea subscriptio authoritatis, aut addere, aut adimere posset: tamen audio aliqua illic haberi, quæ si legissem, probare præ ruditate mea non possem. Orsus hæc, quæ postquam hisce diebus à reuerendissimo Cardinali Toletano, meam sententiam Valeoleti de hac eleemosynarum ratione rogatus, respondi, non me cuncta posse mente plene capere, ecce articuli ei Zamorenses exhibentur, meo nomine subsignati. Quos deinde (vt audio) coram claritudine tua eorum fautores produxere. At verò cum illius ego non sim authoritatis, quam pythagorici suo Pythagoræ tribuebant: qui nullum veritatis testimonium petebant, quam quæ magister dixisset: sed eam potius Augustinianam legem ad Hieronymum (quæ in decretis est) cum omnibus qui de hac re loquuntur, tum maxime mihi præscriptam esse cupio: vbi ait nemini præter canonicos libros, quæ talibet sanctitate doctrinæ polleat, maiorem adhibendam esse fidem, quam eius rationes persuasionesq;

Dist. 9. c.
ego solus.

sionesq; fecerint: quid ego alias subscripserim; nihil prope modum refert: sed quid rei veritas fuerit, pagellam hanc teste appello. Ad rem itaq; vt reuertar, à Zamora deinceps (tametsi nonnullis hic refragantibus) easdem hæc ciuitas constitutiones accepit. Hinc demum Valeoletum commigrarunt. Vbi (vt istic rumore audiui) te amplissime domine, & quidem merito, anticipitem habent. Vnde mihi animum subiit, deliberationem qualem hanc cunq; ad amplitudinem tuam scribere. Vereor ne vsq; ad satietatem narrationem protraxerim. At necessarium arbitratus sum integram rei summam, de qua dicturus sum, primum omnium ob oculos ponere.

De vagabundis.

Cap. 3.

Deliberationem hanc, vt pleraque omnia, quæ in consultatione posita sunt, in duo statim secari oportet. Enimvero quid nam liceat, quidve illicitum sit, primum oportet constituere, mox ex his quæ licita sunt, quid expedire videatur, discutere. Hanc partitionem Apostolus priori epistola ad Corinth. sub his verbis adumbrat. Omnia mihi licent: sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent: sed non omnia ædificant. Neq; verò eadē sunt ambo via perscrutanda. Sed diuersa potius lance expendenda. Quid nãq; liceat, lege agendum est. Quoniam de qua re scripta est lex (vt super. L. prospeximus. ff. qui & à quibus iuris prudentes considerant) nullus disputationi conceditur locus. At verò vbi ex duobus, quæ ambo per legem licita sunt, vtrum eorum expediat deliberamus, tunc ex æquo & bono, argumentisq; à prudentia profectis coniectanda res est. Et quia ex rerum diuisione per multa & scientiæ & consilia luce clarescunt, longè interest inter vagabundos homines, & eos qui, cum verè sunt pauperes, per orbem mendicando discurrunt. Nam de priori hominum genere, non lege modo particulari regni, sed antiquiori multo, quæ inter communia iura scripta est, atque adeo diuino ac naturali iure antiquissima, cautum est, ne in republica impune permittantur. Alteros verò, nempe aduenas & peregrinos (saluo eorum iudicio, qui iuris prudentia præstant) nulla lege video, quocunque illi gentium discurrat, inhiberi. Quin verò, si & euangelium, & quod naturalis

1. cor. 6.
7. 10.

ff. qui &
d quibus.
L. prospeximus.

naturalis ratio suggerit auscultemus, neque esse apparet ex
Vagabundus. æquo & bono. ¶ Quantum ad priorem partem spectat, no-
 men, vagabundus, quanuis primo sono nihil aliud designare
 videatur, quam hominem, qui sine propria sede ac domicilio
De foro compet. per orbem vagatur (vt super. c. fi. de foro competen. & L. hæ-
 res absens. ff. de iudi. docte adnotant iurisperiti) addendum
ff. de iudic. l. hæ- tamen est, vt eius notio habet, quod sint homines nulla neces-
res. sitate, commoditate, aut vtilitate vagantes. Alias non esset (vt
 plane est) nomen infame. quippe quo ociosos homines sub-
 natamus. Qua de re qui ratione, aut artis exercendæ, nego-
 tiationisve, aut alius necessitatis siue vtilitatis patrios fines
 egrediuntur, nec vituperantur, neque hoc proinde famoso va-
 gationis nomine censentur. ¶ Igitur quod id genus homi-
 nes qui neque substantiam habent, vt à seruilibus operibus
Vagabundus lege di- procul sint, neque debilitate rursus aut quouis alio impedi-
uina prohibetur. mento legitime tenentur, quominus labores eiusmodi serui-
 les subire possint, non debeant impune circumuagari, pri-
 mum argumentum est à lege diuina. Cuius nos deus initio
Gene. 3. statim orbis conditi admonitos esse voluit. Vbi hominem
 ex amoenissima illa paradiso, in qua (si in iustitia & æqui-
 tate perseuerasset) suauissimo contemplationis ocio fruere-
Deut. 25. tur, merito suo eiiciens, in sudore (inquit) vultus tui vesceris
 pane tuo. Idq; deinceps sub figura confirmauit: dum in Deu-
 teronomio, ne os bouis triturantis ligaretur, edixit. Quod
 (interprete ad Corinthios Paulo) non tam curam exprimit
1. ad Cor. 9. quam Deus habet de bobus, quam quod homines qui in
 opere sunt & negotio, digni sunt quo vescuntur pane. ociosi
 verò, minime. Id quod & Christus ipse seruator noster in euā-
 gelio docuit: vbi ait, dignum esse operarium mercede sua: &
Matt. 10. vbi homines illos in foro stantes ociosos reprehendit. Quan-
 uis ociositatem illi excusauerint, quod nemo eos conduceret.
 Et ad Thessalonicenses Paulus, quosdam fratres acerbe redar-
 guit, quod cum ociose & absque negotio essent, atque ideo
Matt. 20. extra ordinem, elemosynas à populo recipiebant. Et conclu-
2. Thes. 3. dit, quod qui non laborat, neque manducet. Tametsi nonnul-
 li quando non alio eos nomine subnotemus temerarij certe,
 parumq; ad loquendum circumspecti, illum locum aduersus
 religiosos mendicantes interpretari tentauerint. Cùm tamen

ibidem

ibidem Paulus, & alibi frequenter apertè doceat, quantum
 iuris habeant qui spiritualia seminant, vt temporalia metant.
 Attamen non est hic locus digressionis huius: sed ad propo-
 sitam conclusionem reuertamur. ¶ Mox eadem conclusio rati-
 one naturali comprobatur. Qui enim in bonis non habet
Lege natu- unde viuat, nullum ius habet aliena petendi, nisi aut arte sua,
turali. aut quouis alio labore, aut negotio aliis vicissim seruiat. Vtra-
 que enim ratione Deus & natura humanis rebus prospexit:
 dum & diuites esse & pauperes sapienter disposuit. Sane, vt
 diuites essent velut anima, quæ corpus regit: pauperes verò, vt
 corpus quod animæ seruit. Quippe qui terram colant, artes
 exerceant, vt sine quibus humana vita transigi nequit. Deus
 enim & natura (vt. 10. de natura animalium Aristo. autor est)
 nihil vnquam frustra fecit. Idcirco qui ociosam prodigunt vi-
 tam præter legem naturæ viuunt. Vnde vt Seneca. 19. lib. ad
 Lu. & ij. de natura deorum Cicero testes sunt, ociosi homi-
 nes perinde sunt, ac si non essent. Et Demetrius philosophus
 ociosos homines mare mortuum appellat. Adeo vt neque
 magnates, qui subditorum vectigalia exigunt, alio vilo iure
 possent accipere, nisi ob curam, solertiam, ac (si opus est)
 sudores, quos in subditis gubernandis subeunt. Quinetiam
 & principes (vt Cæsar rerum clarissime gestarum longo
 vsu compertum habet: & tu inclyte Princeps iam iam ex-
 periri pergis) id penitus iuris ac meriti ad tributa habent,
 quæ sibi à repu. conferuntur, quod (vt ait ille) tot tan-
 taq; negotia sustineant, vt rem pub. armis tueantur, mori-
 bus ornent, ac legibus emendent. ¶ Tertia hæc ratio præfa-
 tæ conclusionis est. Ociositas (vt est in Salomone) multam
 malitiam docuit. Cuius causam alio prouerbio explicat. Nam
 cum desideriis semper sit prægnans ociosus, quid demum
 aliud, quam malitiam parturiat, & iniquitatem? Primum om-
 nium consuetudini aliena petendi annexa confestim est adu-
 latio. Mox verecūdia perfricatur. Quo tamen freno homines
 à vitiorum præcipicio retinentur. Tertio caro ad libidinē emol-
 lescit. Etenim vt poëta ille scriptū reliquit. Ocia si tollas, perie-
 re cupidinis arcus. Quarto mēdicitas vagabūdi, furandi magi-
 stra est. In summa, cū huic generi perditorū hominū nulla cū
 hominibus melioris notæ, quorum bonis moribus imbuan-
 tur,

Arist.
de natura
animaliū.
Sen. epi-
stola. 19.
Cice. li. 2.
de natu-
ra deorū.

Ociosita-
tis mala.

tur, consuetudo sit aut cōmercium, fit vt Christianæ totius religionis facile obliuiscantur. Atq; adeo quibus ipsi coloribus semel infecti sunt, inquinare alios & contaminare pergunt. Vnde Platoni in de republica, ociositas pestilentia mortaliū est. Quā ob rem accuratissimè cauit, vt nemo esset in republica, qui ociosam viueret vitam. Et inter nostros sanctos Theologos Hieronymus ad rusti. (id quod de consecra, dist. v. capitulo, nunquam, refertur) hoc nos clypeo aduersus arma diaboli protectos esse commonefecit, si nunquam nos ociosos aduersarius ille inueniat. Et Augusti. in epistola quadam ad vercellenses. Nullus (inquit) fructus ocij: imo magis dispendium. Ociosus Esau amisit primatus benedictionem: quia maluit cibum accipere, quam quærere. Et Chrysost. super Ioan. Peruersi facti sumus ocio: non laborare, nos corrumpere assuevit. Et Sene. lib. de clementia. Emollit ocium vires: sicut rubigo ferrum. Fax immota torpet: ignem agitata restituit. Atqui aliis compluribus quæ in sententiam hanc cumulari facile possent, clarissimis testimoniis, propheta ille Ezechiel post longam Hierosolimorum execrationem: quo tandem malorum omnium semina patefacere. Ecce (inquit) hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, faturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius, & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant. His aliisque huiusmodi testimoniis & argumentis instructi quotquot rem publicam, aut scriptis præceptis instituerunt, aut rebus clare gestis gubernarunt, ociosos huiusmodi homines de medio rei publicæ sublato esse volunt. Qui ex sententia Salomonis sunt velut acetum dentibus, & fumus oculis. Quo circa Arist. 7. eorum lib. quos politicos inscripsit, rem publicam in ocium partitur & negotium. Atque homines ingenio præstantes (quos liberos vocat) in ocio esse præcipit. Quod est, à mechanicis artibus, aliisque id genus corporeis laboribus exemptos. Qui partim ad gubernacula reipublicæ sedent: partim rei militari præficiantur. Alij literarum contemplationi incumbant: alij denique diuino cultui mancipentur. Eis verò, qui corporis potius robore, quam ingenio valent, seruili vulgo, nullum (inquit) ocium dandum est: sed in opere semper & negotio teneantur, oportet. Qua de causa

Lacede-

Lacedemonij, bellis efferati homines (vt idem illic Philosophus commemorat) plus fortè iusto armis & rebus bellicis iuentutem exercebant. At Numa pompilius, secundus Romanorum Rex, homo contra suo ingenio religiosus & pacificus, nō solum (vt Liuius refert) propter deorum cultum tantam sacrificiorum ac cerimoniarum multitudinem instituit: sed in hoc præterea, ne qui armis fuerant assueti, luxuriarent ocio animi. Ad ius ergo commune vt descendamus, hanc ob rem. Iustinianus imperator legem tulit. li. C. ii. cui titulum fecit, de mendicantibus validis. Quod est, de his, qui cum non modo sani, sed sint & ad labores satis firmi, ficta simulataque infirmitate, orbem mendicando peragrant: legitimorum pauperum elemosynas iniuria vsurpantes. Qua proinde lege potestas cuicunq; fit & facultas, homines huiusmodi, si seruilia sint, manu capiendi. Sin verò sint liberi, perpetuo (inquit) colonatu fulciantur. Idem ferme in Auten. de quæstore. colla. 6. cauetur. Sane vt quæstore curæ sit, aduenas qui in vrbe sunt, qualis quis sit, explorare: quodq; negotium aut fortuna eos in urbem perduxerit: eorum causas, quo facile expediantur, procurare. Si manere velint, valentesq; sint & ad laborem sufficientes, ad laborem compellantur. Si seruilia, possessoribus transmittantur. Hinc & peculiare leges regni deriuatæ sunt. Neque aliud progenitoribus altitudinis tuæ de hac re sanxerūt, quam vt iuri communi subscriberent. Extat primum inter eas quas partitarum vocant: parte. 2. titulo. 20. edictum, quo legi de mendicantibus validis subscribitur. Nempe q̄ huiusmodi sobeiani (verbum legis est) & vagabundi à republica, veluti hostes, profligantur. Id quod lege alia inter eas quas ordinamenti appellant, tametsi pluribus verbis, cauetur. Lex prima est tituli. 14. lib. 8. Biruiescæ anno à nato saluatore. 387. supra millesimum promulgata. Vbi nouum aliud detrimentum, præter ea quæ supra commemorauimus, refertur, quod respublica à vagabundis accipit: videlicet q̄ dum ociosorum hominum turba permittitur, agri vacant cultoribus, & artificum inopia respublica laborat. Quo circa, rigore poenæ moderato, quæ lege de mendicantibus validis vagabundis decernitur, potestas cuicunq; fit vagabundi in seruitium proprium cogendi mense integro, absque villo stipendio, præter victum.

Aut

Aut q̄ flagris cæsus, ab vrbe exulet. Hæc sunt princeps integerrime, quæ diuino ac naturali iure, ac subinde positiuo & communi, & regni peculiari de exigendis vagabundis sanctissime statuta sunt. Quibus conclusio prima satis (vt existimo) stabilita confirmataq; est. Sanè q̄ vagabundi nō sunt permit- tendi. vt Cæsar in conuentu apud Matritum: anno. 34. & alibi frequenter prouidenter edicto publico imperauit.

De aduenis mendicantibus.

Cap. 4.

Vbsequitur vt membrum alterū distinctionis, quam supra fecimus, expendamus. Quod est. Vtrum licitum cuius hominum sit, modo non sit fictus, sed verus pauper, patrios limites egredi & quocunq; regni mendicatum ire. An verò contra possint lege prohiberi atque intra huiusmodi limites cohiberi: vt præfatis illis regni petitionibus ad Cæsarem continetur. De quo si lex esset iam Cæsaris promulgata, vsuq; lōgo recepta, verba facere metuerem. Tametsi etiam tunc, si expediret, æquissimus Cæsar & consultissima curia legem mutaret. Nulla enim iniuria legibus fit, si pro temporum qualitate mutantur. At cum lex ista non modo non sit executioni mandata, verum si quis senatus illud consultum anni quadragiesimi inspiciat, neq; sub tenore legis lata sit, nihil aliud quā obsequium existimo, si ad celsitudinem tuam qualescunq; huius rationes referam. ¶ Primum omnium petitiones illæ sunt res noua: de qua nusquam gentium aut rogata vnquam lex est, aut ædita. Neque temere me hoc vereor affirmare: sed iura omnia diuina & humana testimonio fuerint. Id quod profectò aduersus inuentum hoc, magnum validissimūq; est argumentum. Nam certo credas princeps clarissime, si res hæc tam esset ex æquo & bono, atq; isti censent, nūquam tam improvida fuisset antiquitas, quæ non de hac re legem scripsisset. Cū tamen contrarium & ius commune, & regni particulare admoneat: & ratio naturalis persuadeat: & apertè sacra pagina prædicet. In Autético præfato de quæstore, postquam cautum est vt aduenarum causæ & negotia examinentur, quibus expeditis valentes & firmi aut in suam cuiusq; patriam transmittantur, aut laboribus mancipentur, exceptio inde

Res noua.

Auten. de quæst.

inde sub hæc verba fit. Læfos autem aut læsas corpore, aut canicie graues, hos sine molestia esse iubemus in hac nostra ciuitate. Nullo prorsus inter indigenas aduenasq; facto discrimine. Cui lex quam hispani dicimus ordina. (cuius paulò ante memini) ad verbum subscribit. Nam postquam præcipit vagabundos exilio relegari, eximit inde, nisi fuerint senio graues, aut debiles aut valetudinarij: adeo vt de facie conicere liceat, non posse corporali se opere, & labore sustentari. Hos nanque absq; vllō discrimine siue ciues sint, siue aduenæ, impune lex illa mendicare permittit. Quam deinceps legem Henricus rex apud Taurum edicto nouo ad verbum confirmauit. Quare intelligere non valeo quomodo ex huiusmodi legibus communibus, aut regni elici possit, vt mendicantibus fines & lineæ præscribantur, extra quas non sit eis liberum mendicare. Si quidem nulla hæctenus ab incolis, modo pauperes sint, aduenas discriminauerit: sed tantum inter simulatos fictosq; mendicos, atque legitimos vniuersæ distinxerint. Quam ob rem (si conicere licet) & Cæsarea maiestas & eius à consilio curia. xvij. annos distulit ad huiusmodi supplicationes certo respondere, vtpote quas non tam de Christiano pectore erga legitimos pauperes, quam ex fatietate mendicantium proficisci, suspicio erat. Neque in contrarium obici potest responsum ad petitionem. 117. in conuentu apud Matritum anno. 34. quippe quo de vagabundis penitus pronunciatum est, vt pœna legis plecterentur. Quod autem de legitimis pauperibus Imperator adiecit, vt videlicet suis cuiusque diocesibus procurarentur, clementiam potius regis, quam rigorem legis præ se fert. Quod autem sub conditione subiecit, si quibus abundè necessaria prouiderentur, mendicare non liceret, id sine discrimine aduenæ aut indigenæ iuste præceptum est. Neque aliud profectò curia anno. 40. edicere voluit, nisi quod si certo constitisset abundè omnia pauperibus domi suppetere, non permitterentur mendicare. Nunquam tamen legitimis pauperibus decreta pœna est vbicunq; mendicent: siue in patria propria siue in aliena. ¶ Fuerit ergo hic sub peritorum censura cōclusio. Pauperes qui vere egent ex nullo loco regni expelli possunt: sed perinde vt indigenæ & incolæ aut permittendi sunt medicare, aut

Lex ordi namenti.

Cōclusio. Veri pau peres vbi que iure medicāt.

aut

aut alia sunt ratione sustentādi. Hanc conclusionem pro mei tenuitate ingenij: quinq; sexve rationibus asserere possum. Præter testimonia quæ de sacris literis subiiciam, Prima est hæc. Nemo nisi hostis aut infidiator fuerit rei publice, crimen ve aliquod aut flagitium admiserit, ab oppido quocunq; arceri potest. Ratio in promptu est. Nam cum iure naturali & gentium viæ ciuitatesq; omnibus promiscue pateāt, iure vbi- cunq; libuerit commorandi nemo, nisi pro culpa, priuari potest. Vnde exilium inter acerbis pœnas legis est. Adeo, vt. L. capitalium. ff. de pœnis, si non omnino capitalis, saltē huic proxima censeatur. Et quanuis aduenam ad proprium solum remittere non sit rigorosum exilium, est tamen iuris violatio, qua integrum est cuicunq; vbi voluerit commorari. Igitur cū legitimis pauperibus nullum prorsus sit crimē, aut flagitium mendicare, nullo certe iure possunt ex oppido quocūq; eiici: quam diu ipsi illic commorari voluerint. ¶ Secunda ratio forte est euidētiōr. Principes aut res publica non possunt leges de eleemosynis ferre, quibus maiori vinculo ciues ad eleemosynas obstringant, quam sunt leges naturales & euangelicæ. Verbum ita expono. Disceptatio est inter Theologos, aliis docentibus non currere præceptum aut diuinum, aut naturale de eleemosyna sub peccato mortali, nisi in extrema necessitate, aliis verò similis astruentibus non solum tunc, sed & ex his quoq; quæ hominibus pro suo cuiusque statu & conditione superfluunt, in graui saltem necessitate, teneri homines sub mortali peccato ad eleemosynas. In qua sententia est etiam, præter alios. S. Tho. At fortē etiam in hoc casu, nemo tenetur de necessitate dare huic, vel huic: aut modo vel alio tempore. Sed satis est si quis de superfluo aliquibus quandoque egentibus erogauerit. Huiusmodi legibus Princeps adiicere nullam potest, nisi q̄ in extrema necessitate potest ad eleemosynas sub pœnarum comminatione cogere. Attamen extra illum casum sub nulla pœna potest ad eleemosynas cogere: quia nec latius præceptum euangelicum extenditur, vt sub peccato mortali obliget. Sed nihilominus etiam illi qui sunt extra extremam & grauem necessitatem ius habent mendicandi ad quamcunq; aliam necessitatem subleuandam. Quibus misericordiæ virtus & officium est subuenire. Neq;

Cæsar

Cæsar aut curia quando promulgauit, vt pauperes in suo cuiusque territorio alerentur, intenderet ciues compellere ad alendos suos pauperes abunde ne mendicare indigerent: sed solum edixit vt dotes hospitalium à debitoribus exigerentur. Adiecit autem citra præceptum, vt diocesani atque prætores operam darēt, si quo pauperes modo infra proprios lares sustentari possent. ¶ Hinc colligitur secunda hæc ratio. Nemo cuiuscunq; sit authoritatis, vel potestatis inhibere potest pauperes è sedibus propriis mendicatum exire, nisi ciues lege omnino compellat, vt nō solum tanquàm ex misericordia, sed veluti ex debito pauperes pascant, vestiant, cæteraque eis necessaria ministrent: quia si arctiori vinculo occluderet pauperes quàm diuitum bursas aperiret, cogeret miseros extrema pati: sed princeps non hoc potest rigore ciues cogere, vt mendicos alant: saltem non hæcenus fecit: ergo nec potest in propriis territoriis eos occludere. Quin verò quantūcunq; rigorosissima lex lata esset vt episcopatus quilibet sub graui pœna, suos pauperes aleret, ciues tamen non omnibus prouiderent, pauperes tunc edicto liberi essent: possentq; quocunq; vellēt mendicatum ire. Nam quomodo, precor, potest lex pauperes prohibere patriam exire, si id nec crimē, nec culpa est? Aut quomodo culpa esse potest, si non sibi abūde necessaria pro se suaq; familia ministrentur? ¶ Tertia ratio, quæ proximam lucidius explicat, huiusmodi est. Quemadmodū intra moenia eiusdem ciuitatis alteri diuites, alteriq; sunt pauperes, & in finibus eiusdem episcopatus alia sunt oppida quæ diuitiis & fortunis affluunt, alia vero quæ inopia & egestate laborāt, ita & in toto regno alij sunt episcopatus prædiuites, nempe aut vbi gleba pinguior, terraq; fructuum benignior est, aut gens negotiatione locupletior: alij vero steriles & pauperes: ergo vti diuites ciues, pauperes eiusdē vrbis: & oppida ditiora, pauperes aliorum locorum eiusdem episcopatus eleemosynis sustinere debent (vt authores illarum petitionum confidentur) ita & locupletes episcopatus non possunt excludere aduenas pauperes steriliū regionum. Collectio profectō aperta est. Nam quemadmodum ciuitas & episcopatus, ita & totum regnū vnū est corpus & vna respublica: cuius omnes ciuitates membra sunt. Cur enim, deus si hoc vnquam tibi fa-

B pientif-

pietissime princeps in mentem venit, asturium finibus æmōtanorum, quos in saxosum illud tenuēq; & infrugiferum solum cōiecerat, opimos campos ac pingues subiecit, Toletanumque regnum adiecit, nisi vt aliorum inopiam, aliorum fertilitate subleuaret. Nec satis est hoc interpretari, quando famēs aut alia grauis calamitas acciderit: quia non solum extreme indigentes, sed extra illam patiuntur etiam homines necessitates: quibus subleuandis ius habent mendicandi. Et in regali curia celsitudinis tuæ, vbi tot ducatorum millia expendantur, quomodo non multo plures admittantur mendici quam in integra alia prouincia? Vbi domus vna prælati cuiuslibet, aut magnatis plures pascere mēdicos sufficit, quā alij ex ciuibus, centum. Quando miserabiles huiusmodi homines vt vermes in republica habentur, & conculcantur, integrum eis saltem cum formicis sit, arborum fastigia, victum quærentes, ascendere. ¶ Quod autem vnum tantum regnum videbar paulò ante vnum corpus æstimare, secundum indulgentiam (quod ait Paulus) dicebam. Addiderim namq; pauperibus vnus regni aditum ad regnum alterum lege Christi patere. Nam quod Apostolus corinthios instruit, nos omnes vnus esse corporis membra, nō in angustias vnus regni metaphoram redigit. Sed omnes (inquit) vno spiritu in vnum corpus baptizati sumus. Non ergo vnum tantum regnum vnum & corpus: verum vno baptisate Christiani vniuersi in vnum corpus regeneramur vt singuli inuicem simus, vnus alius, membra: vsibus officiisq; diuersis distributa. Vt enim in fabulis est Græcorum quod claudium cæcus humeris importabat, vt vicissim claudus cæci gressum dirigeret, ita & inter Christianos qui ingenio præstant, ignorantiam oculi esse debent: qui vero corporis robore & viribus valent, debiliū sint manus ac pedes oportet: sed diuites qui substantiam habent huius mūdi, stomachi vicem erga pauperes gerere tenentur. Vt omnium sit demum caput, Christus. Neq; Paulò secundum euangelium distinctio est in Christo Iudæi & Græci: nam idem dominus omnium. Quinimo si altius res ad ius naturæ referatur, genus hominum adeo suapte natura artissimo sunt vinculo coniuncti, vt, nisi hostes nobis essent, aliquodve ab illis fidei detrimentum timeremus, neque

infideles

infideles mendicos è nostra republica eicere fas esset. ¶ Quarta ratio huiusmodi est. Præterquam quod aliæ regni prouintia bonorum ac fortunarum quam alis amplius abundant, sunt etiam gentes aliis aliæ in pauperes clementiores: aliæ vero nescio qua auaritia ac potius crudelitate eleemosynarum tenacissimæ. Et cum homines ad eleemosynas constringi alia quam supra diximus ratione non possint, crudeliter cum pauperibus actum esset, nisi potestas miseris facta esset vt ab vna se in aliam prouinciam conferent. Adde quod infirmi, aut valetudinarij pauperes sæpe sæpius necesse habent propter aëris inclementiam regionem petere, vbi salubrius refrigerentur. Et potest idem pauper assiduitate & frequentia mendicandi satietatem facere incoliseiusdem vrbis, aut alia quauis fortè de causa molestus esse: quapropter compulsus fuerit solum mutare. Adde, quod fortè inimicos illic habet, aliamve occasionem peccandi, vel aliquid admiserit, vnde supplicium metuit. Quibus de causis necessarium habet, aut transfugam alibi, aut exulem esse. Nec compelli iure potest, vt rationem reddat desertæ patriæ, magis, quasi diues esset. ¶ Quinta ratio à iure sumitur hospitalitatis. Quæquidē, nulla fuit nunquam in antiquitate natio, aut res publica, apud quā non in magno pretio fuerit habita: atque omni religione culta. Hospitalitatem enim Plato tertiam partem amicitia faciebat. Hanc Theophrastus (Cicerone lib. offi. primo referente) summis laudibus efferebat. Adeo, vt iouem suum gentilitas quem deorum optimum maximumq; colebat, hospitem honoris gratia nuncuparent. Quo nomine tēpla Ioui arasq; crexerunt, Videlicet quod iudex esset vindicatorque acerrimus violati iuris hospitem. Atqui ne ex gentibus testimonia petamus, Paulus Hebræis hospitalitatem (inquit) nolite obliuisci. Per hanc enim latuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Alludit ad hospitium, quo & Abraham & Loth angelos exceperunt. Quo merito Loth cum familia subuersionem sodomorum euasit. Tanto ergo honore Deus hospitalitatem dignatus est, vt angelos ad terras miserit, vbi hospitalitatis beneficium reciperent. Et Raab illa meretrix Iherico propter hospitalitatis officium à cede & præda ciuitatis liberata est. Vnde & multi sunt canones quibus hospites Christianorum

B 2 norum

norum fidei committuntur. Igitur si hospitalitatis officium
 adeo fuit semper celebratum, quibus rogo maiori cum lau-
 de & merito Christiani se possunt hospitales exhibere, quā
 egenis & mendicis. Hospitalitas autem non tam erga inco-
 las ac ciues nostros, quam erga aduenas & peregrinos ex-
 ercetur. Nam quantum officium etiam sit, egentem quemli-
 bet tecto suscipere hospitalitatis tamen nomen aduenas pro-
 priè designat. At verò quo postremo conclusionem hanc
 sacrorum testimoniis confirmemus, nusquam sacrae scriptu-
 ræ discrimen vllum inter indigenas & aduenas (modo
 pauperes sint) factum esse legimus. Quin potius æquo iu-
 re & momento commendat nobis vbiq; sacrum eloquium
 aduenas pauperes, atque indigenas. Primum exordi. 23.
 Peregrino (inquit deus) molestus non eris, scitis enim adue-
 narum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in terra Aegypti.
 Et leuitici. 23. Postquam mesueritis segetem terræ vestræ,
 non secabitis eam vsque ad solum: nec remanentes spicas
 colligebitis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Et
 Deuteronomi. 10. Deus amat peregrinum, & dat ei victum
 atque vestitum: & vos ergo amate peregrinum. Et Paulò in-
 ferius capite. 14. Peregrino qui intra portas tuas est, da vt
 comedat, aut vende ei. Primum quidem, si fuerit pauper: al-
 terum vero, si vnde emat habuerit. Et quòd omnium ma-
 ximum est, inter ea de quibus nos Christus seruator no-
 ster admonuit exacturum esse rationem, vnum, neque in
 postremis est, si cum hospes erat & tecto carens, hospi-
 tio eum exceperimus. Respondeant ergo mihi quæso qui
 aduenas pauperes abigunt, si & vagabundos profligamus,
 neque alieni genis pauperibus hospitales sumus, quinam
 reliqui sunt, quos erga possimus hanc misericordiam exer-
 cere. Nisi eos fortè dixerint, diuites inquam homines & illu-
 stres, qui apud pares alios hospitantur. Hos verumtamen
 (tametsi & hoc officium sit) non eos existimo esse, quos Chri-
 stus designauit, vbi inter alias pauperum eleemosynas, & ho-
 spitalitatem quoq; cōnumerabat. Arbitror ergo, nisi me mea
 fallit opinio, ius esse pauperum quocūq; regni mendicatum
 procedere. Nec satis est dies binos, aut ternos substineri in
 vrbe, si diutius illic commorari libuerit.

Quo

Quo obiectionibus respondetur.

Cap. 5.

Neq; vllam vnquam, quæ huic aduersetur, legem
 vidi. Nisi pro lege habeatur, quod flandriæ mo-
 do apud Hiprum institutum audio. Vbi inter
 alias constitutiones, prouidēter quidem & Chri-
 stiane institutas, decretum etiam est, ne alienigenis pauperi-
 bus vrbs pateat. At non omne exemplum pro lege haben-
 dum est. Aiunt Parisienses patres decretum subsignasse. Id
 quòd profectò nunquam credam. Hoc enim tantum probare
 potuerunt, quòd non tenerentur omnibus prouidere. Quod
 tamen in vrbes non admitterentur, nulla id ratione Parisien-
 ses, aut quivis sacrarum scripturarum, iurisve prudentes affir-
 mare potuissent. Quod autem omnium maximum testi-
 monium pro se afferre possent, qui asserunt pauperes intra
 natales limites lege contineri posse, est ex concilio Turo-
 nensi secundo sub Pelagio primo, annis hinc ferme mille ce-
 lebrato. Cuius in cap. 5. verba sunt hæc (Vt vnaquæq; ciui-
 tas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus pas-
 cat secundum vires, vt tam vicini præsbiteri, quàm ciues o-
 mnes suum pauperem pascant, quo fiet, vt ipsi pauperes per
 ciuitates alienas non fatigentur.) Hoc verumtamen æquissi-
 mum ac sanctissimum decretum nobis potius, quàm aduer-
 sæ opinioni manifeste suffragatur. Hic namq; nulla fit prohi-
 bitio pauperibus, quo minus quocunq; libere possint men-
 dicatum exire. Sed in fauorem pauperum admonetur vna-
 quæq; ciuitas suos incolas pauperes sustentare. Quo fiet (in-
 quit) vt pauperes per alienas ciuitates non fatigentur. Et præ-
 terea neque verba noui præcepti sunt positiui, vt vnaquæque
 ciuitas suos incolas congruenter sustineat. Sed solum admo-
 nentur iuxta veritatem euangelicam, ita se gerant erga pau-
 peres, vt non cogant miseros aliunde victum quaritate. Erat
 enim tunc vsq; adeo erga pauperes, & in prælatis cura, & in
 subditis charitas, & in omnibus benignitas, vt non solū men-
 dicis nulla esset necessitas, in alienas exeundi, sed certè neque
 in propria patria medicandi. Nisi forsan tam pauper esset ci-
 uitas, vt suis mendicis non sufficeret. Quod tum apud alios
 frequenter, tum etiā apud Cyprianum legitimus. Cuius verba

Cōsiliū
Turonē-

B 3 sunt

Cipri- nus. sunt libr. 1. epistola. 10. Quod si illic ecclesia (loquebatur enim de paupere ciuitate) non sufficit, vt laborantibus præstentur alimenta, poterunt se ad nos transferre, vt victum hic & vestitum accipere possint. Et libr. 3. epistola. 10. Habeatur interim quantum potest pauperum cura, vt his ad tollerandam penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur. Et epistola. 24. Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis: sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria. Quæ quantitas, ne fortè iam vniuersa erogata sit, nisi aliam portionem, vt largius & promptius erga laborantes fiat operatio. Sed de hoc latius infra. Hæc enim solum attuli, vt ostenderem, qua ratione primitiua ecclesia, sanguine adhuc Christi madens & feruens, operam dabat, vt pauperes nō peregrinarentur apud alienos. Non enim vllis eos limitibus, aut prohibitionibus, ne exirent, sepiebat. Sed ita eorum necessitatibus providebat, ne compellerentur exire. Quocirca mirari satis nequeo, quomodo à Cæsare petatum sit, vt literas apostolicas impetrare, ne pauperes possent extra natale solum medicare. Nam quomodo Pontifex huiusmodi literas cōcessisset, nisi arctissimo præcepto & Pontifex & Imperator quacūq; ciuitatem adeo obligaret ad alendos pauperes, vt possent, etiā per prætores sicuti ad reliqua tributa, cogi ad pauperum cōgruentia alimenta vestitūq; & reliqua necessaria erogada. Vt paulò ante dicebamus. Quæ quidē lex (vt illic itē insinuabā) (nec fortè iuste ferri, nec cōmodè executioni mādari posset. Sed de hoc latius adhuc infra. ¶ Rationes aut̄ quæ authoribus illarū petitionum in animū inducerent, nihil aliud quā equitatē petere, hæc fermè esse poterant. Primū causari possent, nullā prouinciam alius pauperibus teneri: sed suis vnā quālibet tantū debere. Alias pauperum sarcina in hæc plusquā in aliam inique propēderet. At ratio hæc bifariā diluitur. Primū damus nullā prouinciam (vt ex his quæ præfati sumus colligitur) pauperibus alterius præcepti vinculo teneri: quia nemo citra extremā necessitatē petēti largiti cogit. Nō tamē protinus cōsequitur, vt possit medicus limine arceri: quominus ius habeat salua cuiusvis libertate) & vbiūq; & a quocūq; postulandi: ac prece quēlibet ad misericordiā commouendi. Præterea in qua prouincia

uincia plures sunt diuites, eo iure quo vberius eis Deus ac copiosius bona fortunæ distribuit, largiores etiam eleemosynas Christi pauperibus, cuiuscunque sint gentis, debent. Alias cum Deus sit omnium dominus, non prouidenter vitæ humanæ prospexisset. ¶ At replicet quis fortè, charitatis modo & ordine, plus nos eis, priusque teneri, quibus cum sanguine aut alia necessitudine coniuncti sumus, atque adeo ciuibus nostris, quàm alienis. Id quòd Paulus Galatas edocebat, vbi Gal. 6. ait. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maximè autem ad domesticos fidei. Huic veruntamen respōdetur. Primum quòd Paulus non solum erga domesticos nos admonet esse beneficos: sed erga omnes cuiuscunque sint nationis aut conditionis. Id autem solum docet, quod vbi facultas amplior non suppetit, ab iis qui sunt nobis propinquiores exordiamur. Præterea respondetur, id quod attentius in hoc loco ad notandum est. Nempe quod aliud est quemcunque amplius teneri suis, quàm alienis (quod duntaxat docet Paulus) longè vero aliud quod alieni & exteri iure suo priuentur quod habent petendi eleemosynas à quocunque mortalium, præsertim inter Christianos. Quod reuera nunquàm est licitum. Fortasse dum ciuitas in extrema egestate & fame constituta, sibi non posset sufficere, ius haberet arcendi aduenas propter extremam, quam patitur, inopiam. Tametsi profectò vix tum tēporis id potuissem consulere. Quinimo, famis calamitate in totum regnum ingruente, quicūq; habet ius exquirendi victum vbiūcunque inuenire potuerit. Sed satis esset tunc populum admonere, vt qui non omnibus posset, suis prius succurreret. ¶ Altera ratio quæ ad persuadendam huiusmodi petitionem affertur, est, quòd sint qui habentes in bonis vnde viuant, dum in alienam se transferunt prouinciam paupertatem simulant, atque adeo fraude eleemosynas surripiunt, quæ possent in incolis legitimisque pauperibus melius collocari. Et præterea contagiosos morbos ac pestes ab vna regione in aliam traducunt. Aliaque his similia inconuenientia in præfatis petitionibus referuntur. Fateor (id quod compertissimum est) nullum esse hominum statum aut ordinem, vbi non sint boni & mali probi & improbi, vt paulò post suo loco sum latius dicturus. Atta-

men quando status & conditio genere suo licitus est, ita sunt mali plectendi, ut nulla statui irrogetur iniuria. Cum ergo pauperum conditio, eorum etiam qui aduenæ sunt & peregrini, inter nos licita sit, satis fuerit si quoties ficti pauperes comprehendantur, poenas luant. Veluti in aliis quibuscunq; hominum ordinibus lege & more fit. Neque sunt propterea aduenæ pauperes penitus extirpandi. Id præsertim, quod qui domi substantiam habentes, alio se transferunt ut mendicitatem mentiatur, adeo rari sunt, ut nulla eis propter numerum opus sit lege. Neque est quod à mendicantibus timeatur, ut propter eorum multitudinem vlla vnquam prouincia, aut certe ciuitas minus in bonis habeat. Quod verò de pestium contagione causatur, non sunt peregrini, qui huiusmodi pestes frequenter transmittunt. Sed turba pauperum vbicunq; est, etiam incolarum, solet nonnunquam in causa esse morborum ac pestium. Neq; occurrit quodnam præterea argumentum aduersus aduenas & peregrinos, qui sint tamen legitimi pauperes, obiicere quisquam vel probabiliter poterit.

De peregrinis ad diuum Iacobum.

Cap. 6.

Articulo huic proximo ille appendet qui est de peregrinis ad diuum Iacobum. Qui est, ut nec longam moram trahant, nec à recto itinere ultra duodecim millia passuum declinent. De quo, ne omnia dicendo contaminare videar, non multo volo verba prodigere: sed pauca hæc admonuisse, sat erit. Primum quod cum peregrinatio opus honestum sit ac religiosum: neque omnium certe postremum, quæ ad diuinum cultum attinent, non decet propter vnum aut alterum, qui fortè sub habitu peregrini vagabundum agit, quicquam decernere, quod in odium esse peregrinationis videatur. Id præcipuè quod peregrini, alienigenæ sunt: qui ab exteris regionibus plurimum religionis gratia ad nos veniunt. Ob idq; possemus inde aliis regnis scandalum dare, quod præscripta, & vndiq; septa semita peregrinos constringimus, veluti pecus, incedere. Adde itineris sterilitatem: vbi vix posset tanta peregrinorum frequentia, vel pane refici. Qui tamen iure, & hospitalitatis & religionis

religionis lautius ac benignius deberent apud nos recreari. Præterea sunt & in visceribus regni stationes aliæ, ad quas religio etiam est diuertere. Quinetiam si quos vel curiam celsitudinis tuæ, vel vrbes aliquas principes regni visendi cupido subiret, nunquid inurbanum ac prope modum inhumanum esset, vias eis vel eleemosynas interdiceret. Crediderim proculdubio violati iuris gentium aduersus nos agere tunc possent. Tametsi liceret eis tunc tempus præfinire, quo in patriam remearent. Neque aliud existimo curiam pronunciaisse, nisi quod qui vel incuria vel alibi regni longam moram sub habitu peregrinorum facerent, ad sedes suas transmitterentur. Iuxta tenorem. Auten. de quæstore. Nam iam tunc veluti vagabundi sunt iudicandi. De quibus tantum Cæsarea maiestas apud Matritum anno. 34. edixit, ut à curia pellerentur. Hæc sunt Princeps omnium integerrime quæ de prima parte huius qualiscunq; disputationis prolatu digna visa sunt. Vbi discutere proposueram quid per leges circa pauperes constitui liceat, quidve neutiquam sit licitum. Atqui animus erat persuadere (nescio an præstiterim) quod id duntaxat inter pauperes discernendum est, sint ne legitimi pauperes, an verò ficti & simulati. Quorum inter neutros amplius distinguere iure licet, sint ne indigenæ & incolæ, an alienigenæ & aduenæ. Sed si legitimi fuerint, tam aduenis quam peregrinis ius est promiscue mendicandi. Id tamen ordo charitatis exposcit, ut qui non omnibus possunt, ceteris paribus, incolis prius eleemosynas conferant. Dummodo alij iure mendicandi non expolientur. Qui verò contra pseudopauperes fuerint, tam indigenæ quam alienigenæ, sunt tanquam ociosi exterminandi.

Epilogus

De fine quo ratio pauperum referenda est.

Cap. 7.

Embrum alterum deliberationis huius est, eorum quæ lege erga pauperes constituere & exequi licitum est, rationem modumq; discutere, quo melius fiant. ad Christianamq; religionem propius accedant. Sex articulis supra complexi sumus, quæ erga pauperes constituenda circumferuntur. Primus ut nemo antequam de eius inopia legitimo examine constiterit,

Secunda pars.

Sext articuli.

constiterit, mendicet. Alter, ut nemo nisi in solo natali mendicet. Tertius ne cui id liceat sine chirographo. Quartus, ut ne chirographa nisi sacramento confessis concedantur. Quintus est de peregrinis ad diuum Iacobum. Sextus (qui omnium celeberrimus est) ne pauperes hostiatim per vicos mendicare sinantur. De secundo quidem & quinto copiosius (ut reor) dictum est, quam ut eos iterum opus sit in disputationem repetere. Primus autem qui ad examen attinet, iuris habet auctoritatem, ut capite tertio late patuit. Sed id modo in dubium reuocatur, quam huiusmodi examen fieri debeat exactè. Cui proinde tertium quartumque articulos insertos esse oportet. Ut tandem sexto postremus locus relinquatur. ¶ Primum omnium statuendus finis est, quo ratio omnis & officium erga pauperes referri debent. Id quod Arist. frequenter admonet. Ait enim Ethico. vij. quod ut in omni actu, ita & in consilio primum omnium est finis. Qui (ut lib. primo admonuerat) est in omni prudentia & prouidentia velut sagittatoris album, quo sagittam dirigit. Vnde lib. 5. colligit de fine æstimanda esse media. Nempe ut qualis sit finis, talia censeantur media. Quod Cicero in de inuentione significantius ait, finem primum ponendum esse, quo omne officium referatur. At qui in præsentiarum procul primum absit, ut petitiones istæ, institutiones, ac rationes denique pauperum ex satietate & nausea proficiscantur, quam fastidiosis quibusdam huius sæculi hominibus, suo aspectu & improbitate facere solent mendici. Nam quamuis præter consultissimum æquissimumque regium senatum, cui nulla nisi sancta intentio, ac zelus euangelicus inesse potuit, ut ad id quod tam improbe flagitabatur prouidenter responderet, illi etiam (quos ego nouerim) qui negotium hoc & prouinciam gerunt, animum habere nullatenus possunt, nisi misericordia ac pietate plenum, quo legitimis pauperibus ac fame pereuntibus melius consulant, horum nihilominus verba constitutionum certe nequeunt suspiciosi scrupulum non iniicere, fuisse inter primos inuentores fortè aliquos (ne omnes in culpa & suspicione ponamus) qui non tam ut eleemosynas melius collocarent, quam ut mendicantium turbam & molestiam ex se excuterent, tam

sanctas.

sanctas constitutiones molirentur. Profectò si miserum hunc statum & ordinem pauperum tot legibus circumseptum Ambrosius, aut certe Chrysostomus audiret: nempe ut non, nisi diligenter examinati, & confessi prius, & cum chirographo, & intra natales limites, ac denique domi clausi exiguam tandem stipem reciperent qua vix vitam transigere valent, nihil aliud, quam in odium huius miserandæ gentis leges has censeret inuentas. Et quando non odium nos dicamus, saltem neque pectus & viscera quibus pater nos pauperum Christus erga suos pauperes filios esse voluit, præ se ferunt. Quam putas inclyte ac celeberrime princeps cauendum est, ne nomen mendicorum pauperum odio sit Christianis, ne vilipendio id ludibrioque habeatur: illi plane ipsi qui illud modo despectui habent, in tremenda illa die (ut est in libro sapien.) perterriti timore horribili: & admirati in subitatione insperatæ salutis: nimirum quando diuitum pauperumque sortes ac vices tam viderint diuerse mutatas: tunc gementes (inquit) præ angustia & intra se poenitentiam agentes his verbis confitebuntur. Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est. Re vera quando non alio nomine pauperum ordo Christianis commendatus esset, ac nomen hoc honorificum atque amantissimum haberetur, quam quod Christus liberator noster (qui non nisi optimum mortaliū ordinem optasse credendus est) ordinem & conditionem pauperis elegit, abundè nomen hoc gloriosum fuisset. Adde quod apud eum nusquam sacræ scripturæ bene audiunt diuites. Cum tamen totum euangelium fauoribus priuilegiis atque commendationibus pauperum sit frequentissimum. Non quod principum status & ordo, aliorumque præterea qui sunt in dignitate aliqua & potestate constituti, non sit euangelio probatissimus. Nam cum omnis potestas (doctore Paulo) à domino deo sit, in summo eos honore & pretio haberi æquissimum est. Attamen diuitiarum abūdan-

tiam

Sap. 5.

Rom. 13.

Psal. 71. tiam ac bonorum quæ à fortuna sunt, nusquam uti paupertate honore dignatus est Christus. Nam ut regium psalmistam prætermittamus, quin in hoc Christum vêturum ubiq; præ-nunciat, ut iudicet pauperes populi & saluos faciat filios pauperum. Et ne patientia pauperum pereat, sed desiderium eorum exaudiat, Christus seruator noster exordium prædicationis inde sumpsit, ut illorum errorem contunderet, qui in bonis amplissimis ac fortunis foelicitatem cõstituebant. Beati enim inquit pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Neque verò eos tantum spiritu pauperes appellat, qui religionis voto paupertatem libere profitentur, sed eos præterea, qui egestatem & mendicitatem æquo animo ferunt. Et de plebe eos pauperum leuauit, quos in principes orbis ac legis promulgatores instituit. Et ne vniuersa narrando fastidio fuerim, nūquam Christus cum diuitibus pauperes nisi in honorem pauperum, contulit. Adeo nascente ecclesia apostolis, à Christo ita institutis, in precio fuere pauperes, ut Iacobus scriptum reliquerit, quòd si introierit in cõuentum nostrum vir aureum anulum habens, in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, non potius diuiti, quàm pauperi assurgamus. Alias inquit acceptatores essemus personarum. Instituebant enim apostoli Christianos, ut, præter eos qui in dignitate sunt cõstituti, de solo virtutis merito personas expenderemus, & æstimaremus. Ut pote cuius tantum respectus tunc habendus est, quando comædia huius mundi peracta, & his, quæ apparent, personis depositis, meritõ veritas reuelabitur. Quo sublimius pauperum sortem extollamus? Cùm Deus ex testimonio David bonorum nostrorum non indigeret, mirabilẽ excogitauit artem qua diuitum egeret subsidio. Non enim satis dicere habuit, quod vni de his fratribus meis minimis fecistis, pro me fecistis, & ego retribuã (tametsi hoc verbo egregie eleemosynas cõmendasset) sed, quod vni (inquit) ex his fratribus minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ego ille. n. sum famelicus, quẽ cibastis: & quẽ vestistis, nudus: & quẽ hospitem excepistis. Neq; id solum in hoc mundo, vbi diuina maiestas personam pauperis induere dignabatur: sed in sua illa die, qua maiestatem immensam cunctis cœlestium, terrestrium, & infernorum ordinibus manifeste.

manifeste demonstrabit, tunc (inquam) confiteri non dignabitur, egenum se & mendicum apud nos egisse. Boni consule Princeps omnibus virtutum ornamentis cumulatifime, si fuerim tantisper digressus, ut pauperum nomen celebrarem. Quod magnopere ad præsens institutum iudicauerim cõferre. ¶ Ut autem eo reuertamur, vnde digressi sumus, nec satis equidem fuerit, si id pro fine huic negotio præstitua-tur, quod exactis vagabundis, eleemosynarum onere res publica subleuetur. Non enim huius tantummodo gratia tantum necessarium est operam dari, tot creati ministros, tamq; multis legibus instructos. Nam sunt in republica, qui per cõtractus minus licitos, & præterea qui fraude & dolo alienam substantiam multoq; amplio-rem suffurantur: aduersus quos tamen nullæ huiusmodi machinæ intenduntur. Quin addiderim verò, quod nisi hac ratione eleemosynæ, quæ vagabundis auferuntur, legitimis pauperibus integræ accrescerent: atque adeo pauperum ordo vagabundis expurgatus in pretio maiori haberetur, amplioribusq; cumularetur eleemosynis, damnum potius, vagabundis depulsis, acciperent diuites, quam commodum. Etenim quantas nunc cumq; eleemosynas faciunt, iustum numerum earum non complent, quas facere tenentur. Si ergo nihil aliud res publica his constitutionibus exequitur, quam ut eleemosynæ minuantur, melius plane multo esset, si quos misericordia in pauperes emollire non sufficit, non solum improbitas legitimorum mendicantium vincat, sed & simulatorum astutia decipiat. ¶ At neque satis iustus officij huius finis est mores pauperum emendare. Nam & ipsi profectò, si facultas adesset, plura in nobis forte, quæ corrigerent, inuenirent. Et satis præterea est (ut paulò inferiùs latius dicturus sum) si diuitum prælati tam sæculares, quam ecclesiastici hanc etiam erga pauperes curam susciperent. Tametsi non reprobauerim, si procuratores pauperum in temporalibus, quasi aliud agentes, eorum etiam mores respexerint. ¶ Finis ergo & scopus horum, quæ erga pauperes adornantur officia, is præstituendus est, ut veris pauperibus per eleemosynas melius consulatur: nempe ut temporalia subsidia ampliora recipiant: atque eleemosynæ non solum non decrescant, sed hac potius ratione augeantur.

Ad quem

FINIS
constitu-
tionũ pau-
perum.

Ad quem proinde finem sunt omnia instituta punctim referenda: & quæ huic obtinendo magis conducunt, ea sunt potissimum eligenda & exequenda.

De obligatione qua Christiani ad eleemosynas tenentur.

Cap. 8.

Hoc veluti scopo ante oculos posito, id deinceps præmonere est operæpretium, quod eleemosynas quas in pauperum subsidiū conferunt, non tam ex propriis bonis largiuntur diuites, quam vulgus sibi hominum persuasit. Sunt enim longè quam existimāt maiori obligatione pauperibus debite. Deus nanq; omnium prouidentissimus, cui curæ est non solum iumentis fœnum producere, sed fœnum ipsum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, liliæq; agri ita pulchre vestire, vt nec Salomon in omni gloria sua ita fuerit vestitus, nunquam adeo humani generis fuisset negligens, vt inter ditissimos homines, pauperes perinde subsidio destitutos reliquisset, atque inter Christianos modo vsu venire comperimus. Quocirca in hoc diuites bonis affluere prouidit (nisi id in perniciem possidentium quandoq; permittat) non vt superfluerent, sed certe vt in pauperes & egentes, quod redundaret, effluerēt. Neq; id ita absq; altissimo consilio disposuit, sed vt humanum genus arctiori necessitudine ac veluti charitatis nodo connecteret, videlicet vt veluti corporis membra essent: quæ ideo se suapte natura tam chare diligunt, vt alterum alterius vicaria opera sustineantur. Atque adeo cognoscerent eundem esse & diuitum & pauperum dominum atq; patrem. Quandoquidem diuites, pauperum dispensatores instituisset. Veluti in rebus natura constantibus, ob hoc Deus & natura cœlestibus lationibus terram subiectam esse voluit, vt virtus eius inde ab illis dispensaretur. Vnde theologi hoc in testimoniū vnius Dei potissimum afferunt argumētum, quod orbis partes vniuersæ adeo se amabilissimo amicitie complexu inuicem continent, vt nisi ab eodem essent principio, tam se chare nunquā diligerent. Quo circa Ioanni apostolo, summo secundū Christum dilectionis magistro, certo certius est, quod qui habet substantiam huius mundi, & videt fratrem suum necesse habere, neuiquam

neuiquam esse potest in charitate. Vnde S. Tho. sapienter quidem colligit, non solum, vt extreme egentibus eleemosyna fiat, in præcepto esse, quod Ambrosius (vt est in decretis dist. 86.) admonet dicens. *Pasce fame morientem: si non pausti occidisti: verumetiam addit doctor sanctus, quod homines ex his quæ pro suo cuiusque statu abundantius habent, tenentur eleemosynas facere. Collectio est manifesta. Si enim proximos secundum euangelium, vt nos ipsos diligere tenemur, & qui habens substantiam huius mundi vidensq; fratrem suū necesse habere, testante apostolo, fratrem non diligit (quia non est in charitate) huiusmodi homo legis reus est: atq; adeo mortaliter delinquit: cum hoc solo peccato amittatur charitas. Neq; potest quis eo colore tergiuersari, quod Ioannes loquatur quando frater est in extrema necessitate. Et enim si hanc tantum necessitatem insinuaret, non adiecisset, si quis habens substantiam huius mundi. Nam huiusmodi necessitati extremæ is etiam qui non habet substantiam, idest bonorum abundantiam, tenetur quo potest modo succurrere. Diuites ergo homines extra extremam necessitatem sub præcepto nonnunquam ad eleemosynas tenentur. Id quod diuino præterea testimonio corroboratur: quod est apud Luc. Vbi dum Christus quosdam increpasset, quod nullum ferrent virtutis fructum, ac proinde tanquam sterilis arbor essent succidendi & in ignem mittendi, percontantibus eorum nonnullis quæ se maxima ratione aduersus hoc periculum communirent, respondet, quod qui habet duas tunicas det vnā non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Ecce nulla hic mentio extremæ necessitatis fit. Sed quo se quisq; à gehēna ignis afferat (quo tamen nemo, nisi propter peccatum mortale precipitabitur) vt bona sua cum pauperibus communicet, iubetur. Neque magna copia diuitiarum requiritur. At, qui habet (inquit) duas tunicas, det vnā non habenti. Sane quod ad vitam abundat, vnā tunica est: qui verò amplius habet, impartiri egentibus iubetur. Theologi scholastici ne diuites vehemēter perterrefacere videantur, multa comminiscuntur, antequam sub peccato mortali homines ad eleemosynas obligent. Nepe quod habeant superfluū: quod pauperes grauiter indigeāt: aliaque huiusmodi. Id quod neque ego modo constrictius & (quod*

& (quod aiunt) scrupulosius definire intendo. Quia neque rem scholastice disputo. At ubi sanctos patres attentus lego, existimo, quod neque in pauperibus tam grauem necessitatem, neque in diuitibus tantam super statum redundantiam desiderabant, ut sub peccato mortali eleemosynas exigent. Imo vix fortè credebant esse hominem, si pauper ipse non esset, qui non aliquid haberet, quod erogare teneretur. Cui enim non superfluum mille, centum forte super sunt: quòd si non centum, saltem decem. In summa quis est qui non possit aliquam citra detrimentum domus suę opem ferre pauperibus?

Dist. 86. Vnde Ambro. super. Luc: quod est in can. in singulis, *dist. 86.*

in singulis. Misericordię (inquit) communis est vsus: & ideo commune præceptum est omnibus. Non miles excipitur: non agricola, vel Urbanus. Diues & pauper omnes in communi admonentur, ut conferant non habenti: misericordia. n. plenitudo virtutum est: & ideo omnibus est præposita perfectę forma virtutis. Hactenus Ambr. At qui quas nos miserorum penurias, & quibus affliguntur, calamitates, leues æstimamus, non possum non vehementer timere, futurum esse, ut in die iudicij eas fuisse constet, quibus succurrere tenebamur. Hinc certe idioma illud sanctorum patrum dimanauit, quo auaritiã ac tenacitatem diuitum in pauperes nihil minus, quam furtum & rapinam appellant. Verba Hieronymi sunt in cano. hospitali.

Dist. 42. *can. hospitali.* *hos-* *pitali.* Alienam rapere conuincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur. Et Ambro. super. Luc: inter exponendum parabolam illam diuitis, qui cogitans apud se quomodo fructus, non erogaret, sed congregaret, subito animam dedit, acerbiora adhuc adiicit verba. Quę sunt in cano. sicut hi.

Dist. 47. *can. sicut hi.* ubi postulans cum diuite, cur apud se retineat quod in pauperes erogare deberet, responsum auari diuitis hoc introducit. Quid iniustum est, si cum aliena non inuadam, propria diligentius seruo? cui hæc verba remittit. O impudens dictu: quid propria dicis? quę ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? Proprium nemo dicat, quod est commune: quod plusquam sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum est. Nunquid iniquus est Deus, ut nobis non æqualiter distribuat vitę subsidia? ut tu quidem esses affluens & abundans: aliis verò deesset & egerent: an idcirco magis: quia & tibi voluit benigni

benignitatis suę experimenta conferre: & alium per virtutem patientiæ coronare. Prudenter equidẽ, atque (ut illi erant) sanctissimè considerabāt Deum in commune bona hæc humano generi contulisse. Quę proinde eo sunt postmodum iure gentium distributa, ut tamen in necessitate, omnium esset cunctis cõmunis vsus. Ecquid mirum est si sancti ad hunc modum fuerint loquuti, cum si Chrysostomo concione de Lazaro secunda, fides adhibenda est, verbum illud Esaię. iij. diuino ore prolatur, Rapina pauperis est in domibus vestris de eleemosynis pauperum quę apud diuites retinentur, fuerit interpretandum. Adeo ut quę illic Esaias diuitum ornamenta, nempe lunulas, torques, monilia, armillas, & mitras, cæteraque id genus, quę impropere commemorat, non nisi de his, quę pauperibus surripiunt, diuitibus superfluant. At verò quod super hæc omnia, non me tantum, sed Augustinum de hac re vehementius commouent, duo hæc sunt. Primum sententia illa dominica. Non potestis deo seruire & mammonę. Ecquid enim aliud hoc est, quàm non potestis simul diuitiarum cupiditati obsequi: & misericordiarum erga pauperes eam habere curam, quam vobis dominus maximam habere præcepit? Alterum verò est de quo in eiusdem loci interpretatione sanctissimus ille ac sapientissimus pater magnopere admiratur. Sanè quod cum sint tam multa peccata, crimina, & flagitia, de quibus homines sunt in æternum condẽnandi, nullius tamẽ mentio in euangelio fiat, quod sit in die domini in causam æternę dãnationis obiiciendum, quàm esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus fui, & non cooperuistis me, hospes denique, & non me suscepistis. Hęc Aug. Res ergo, nisi nos auaricia excecato teneret, nisi aspides essemus ad eloquia diuina obsurdescentes, manifestissima est, multò latius patere eleemosynarum præceptum, multosque alios casus comprehendere, quam sibi homines falso persuaserint. Alias quomodo in vniuersum omnes in illa die neglectę misericordię sententia complicaret? At quia nec locus est hic, neque subinde animus rem hanc ad vnguem exigere, hæc satis sint: si modo extremum hoc verbum adiecerim. Faciamus deum, omnium tam diuitum quam pauperum patrem esse: cui, veluti patri familias, curę est omnibus consulere.

Chrysof.
can. 2. de
Laza.
Esaię. 3.

Aug. sicut
per.
Matth.

causis

C ac pro-

ac prouidere. Necessario colligitur, aut Deum parum fuisse prouidum, qui inopes & mendicos præsidio destitutos reliqueris, aut diuites perfidiæ & inhumanitatis redarguendos esse, quòd cum eorū fidei Deus pauperes commiserit, potestatiq̄e permiserit, bona, quæ in sua fide posita sunt, sibi vendicant, deposita negant, fidem non seruant.

De medicorum paupertate examinanda. Cap. 9.

Is ceu fundamentis instructi & informati ad primum articulum, qui de pauperum examine est, possumus iam demum descendere. Quod quāuis ex lege sit, quāto id rigore fieri expediat, id quidē

Duo pat est in deliberatione positum. Duo in pauperibus examinanda huiusmodi articuli designant. Primum eorum paupertas & inopia: sint ne veri, an ficti pauperes. Deinde mores & vita. Primum in articulo tertio, alterum in quarto insinuatur. Quod ad primum attinet membrum, nihil aliud quā æquitas & operæpretium est fictos simulatosque mendicos de medio pauperum tollere. Id quod in prima conclusione abundē commostratum est. At verò primum omnium consideratione hic dignum est, quòd aliud est misericordes esse homines in pauperes, aliud verò iustos esse aduersus prauos & iniquos. Misericordiam Deus vniuersis hominibus præcepit: malefactorum autem vindictam paucis iustitiæ ministris commisit. Qui teste apostolo hac de causa gladium portant, vt vindices sint in iram eis qui malè agunt.

Ob idque animaduertendum est, an satis fortè esset, vt qui aliis mortalium ordinibus præfecti sunt, qui iustitiam administrant, mores emendent, peccata vlciscantur, vagabundos etiam exquirant, puniant ac profligare curent. Aut fortè quòd senatores, & rectores vrbium singulis ebdomadibus, aut mensibus conuentum mendicorum facerent: & quos validos esse conuincerent, poena plecterent. Atque vel operi laborique addicerent, aut ex vrbe relegarent. Nam plures prætores executores aduersus pauperes, quàm aduersus diuites creare: quorum nullum aliud negotium sit, quàm pauperes explorare, in ius vocare, discutere, & exigere, non tam ex misericordia in veros pauperes, quam ex odio esse totius ordinis

ordinis pauperum iudicare quispiam fortè posset. Id vel maximè q̄ prætores, diuitū crimina nō tanta solertia scrutantur: sed satis officio suo faciūt, si qui fuerint ad se delati, lege correxerint. Nō ergo vigilātorī indagatiōe opus est aduersus pauperes. ¶ Mox cōsiderare oportet, q̄ miserū hoc, abiectumque & imbecille genus hominum, nō est, vt suas possint causas defendere. Nam vt paulò antè ex Ecclesi. ciuitauimus, diues iniuste egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit, & Ecclesiastes. Sapientia (inquit) pauperis contempta est: & verba eius nō sunt audita. Vnde diues vbi de crimine aliquo, aut debito postulatur, aut iudicio, aut armis, aut alio se quouis modo tuetur: mendicus verò, etiā si per calūniam accusetur, nullo se valet clypeo protegere: sed perpeti se iniuriam necesse est. Adde, quòd si diuiti partem bonorum iniuria ademeris, partem retinet vnde viuat: si verò calamitosum mendicum, ne mendicet prohibeas, miserū enecas. Hac enim de causa tam multis in locis Deus se patrē orphanorū, viduarum, & pauperū profitetur. Hęc ob rē ecclesiæ patres tantā prælati pauperū curā iniungūt: cuius testimonia citare immensus esset labor. Nēpe quod pauperi à potente nulla esse potest defensio. Deinde cū genus istud miserorū inuidiis sit & emulationibus frequētissimū, vix, dum de paupertate alicuius inquiritur, verum testimonium inuenias. Sed alij aliis calūniantur: qua vnusquisq; fraude satagit, vt quod aliis aufertur, sibi accrescat. Quibus de causis si quis huiusmodi inquisitionibus & examini delegatur, homines esse magnopere oportet, nō cuiusq; sed præcipui ordinis & existimationis, ad lenitatē misericordiæ propēsi magis, quā ad rigorē iustitiæ, qui pauperibus suffragentur citius, quā refragentur. Nā si officiales executores de plebe instituantur, qui paupertatem, fortè, quā in aliis requirūt, intus ipsi sub palio tegunt, facilè possunt iustitiam pretio vendere, vt eos penitus validos esse accusent, qui conferre eis nihil valuerint. ¶ Est præterea in hac re non prætereūdum, quod vt sit quisq; legitimus pauper, non est necessarium esse infirmum. Sat enim est, si sit ætate prouectus, aut debilis, aut quouis alio impedimento teneatur, ne tantos possit subire labores, vt sibi & suis congruenter sufficiat. Id quod in lege illa

C 2 demen-

de mendicantibus validis prouidenter scribitur. Cuius titulus non est, de mendicantibus sanis, sed, de mendicantibus validis. Non ergo qui homo sanus est, cōtinuò à mendicatione prohibetur: sed qui est validus. Neque id silētio præterit lex illa, quam appellant ordinamenti. Ait enim quod si sint homines qui de facie manifestè possint iudicari esse validi, operi & labori addicantur. Ergo vbi facies & vultus eos non prodit, nō aliam discussionem, aut perscrutationē requirit lex. ¶ Vnde hoc alta mente reponendum est documētum, quòd re dubia pro pauperibus potius in fauorem paupertatis, quā aduersus eos pronunciandum est. Nam multò esset minus malū & incōmodum, viginti malos & vagabūdos permittere, ne quatuor legitimi pauperes inter eos excluderentur, quā quatuor iure quod habent mendicandi excludere, vt viginti validi expellantur. Hac enim etiā ratione Zelum nimiū seruorū Zizania festinantium euellere sapienter repressit paterfamilias, vt est apud Matth. ne fortè colligentes Zizania, eradicarent simul cū eis & triticum. ¶ Huc etiā pertinet quod sunt permulti qui quolibet opera & labores quandoq; ferre possint, non tamē iugiter, aut frequenter. Est enim qui potest dies aliquot in mēse, aut in ebdomada in opere durare: nō tamen per totū mēsem, aut ebdomadā. Et est qui dimidiatū diē laborare pōt nō tamen integrū elaborare. Et esset per quā molestissimum, si quoties miserum hominem vires deficerent, opus haberet diputatos adire. Ad hæc. Sunt præterea qui etiā si validi sint, ius nihilominus habent mēdicandi. Sanè qui opera nō inveniunt, aut patronos qui se cōducant. Quos in propria patria non inveniunt, quocunq; quæsitū exire possunt. Vnde quæcunq; profectò regni ciuitas tenetur tā incolas, quā aduenas, aut alere, aut mēdicare permittere, quandiu non eis opera assignauerit, aut patronus quibus suas possent operas locare. Hoc enim ad regni gubernationē spectat, vt qui in vna ciuitate viuere nō possunt, humaniter suscipiātur in alia. Quam obrem mercenarij illi in euāgelio de ociofate reprehensi legitime cōpurgati sunt, dicētes, quia nemo nos cōduxit. ¶ Ad hæc sunt & nōnulli bono sanguine nati, qui nec artē didicere mechanicam, nec sunt fortè negociationi apti, neque tenētur

Documētum

Math. 13. Consideratio. 4.

Consideratio. 5.

quidem

quidem ad vilia se seruitia summittere. Sed ius habent pauperum stipem à quocunq; recipere: ac perinde ampliorem, quā alij inferioris classis. ¶ Atque hæc quidem secundum rigorem iuris concedimus. Nam si de hac re priscos illos patres, quos Deus velut ecclesiæ fundamentum subiecit, consulamus, longè aliter loquendum esset de hoc pauperum examine. Validissimum namque argumentum quo ista pauperum inquisitio corroboratur, inde sumitur, quòd sunt non pauci, qui in fraudem & perniciem reipublicæ multas commiscuntur artes, quibus se infirmos, læsos, truncos, & mancos fingunt, & simulant. Quo non potest in re publicā maior esse dolus. His ego verò qui hoc tam magno argumento vtuntur, respondere nunquam audebo, ad magnum illum pauperum patronum Chrysostomum, iuquam, remitto. Cuius verba homilia. 37. ad populum (præter alia complura quæ in hanc sententiam aliis in locis identidem confert) omnes oro atque obsecro, vt neminem (prolixa quidem, aurea tamen) audire pigeat. Postquam enim cum diuitibus vehementer postulauerat, vt vestibus, quas rodit tinea & vermis absomit, nudos contegant, responsum diuitum in medium infert, dicentium. Simulat pauper tremorem & infirmitatem. Attende maxime Princeps, quemadmodum etiam tum tempore Chrysostomi has diuites elemosynarum excusationes prætexebant, hæc in pauperes maledicta iactabant. Sed accipe quibus Chrysostomus verbis in eos qui ista proferrent, inuehitur. Non times (inquit) ne fulmen ab hoc verbo coelitus accēsum in te feratur. Disrumpor enim ab indignatione, parcite. Tu quidem ventre tumens & pinguis, & ad profundam potum producens vesperam, & molibus calefcens stragulis, non te dignum dare pœnas censes? cum tam inique Dei muneribus vtaris (neque enim vt inebriemur est vinum: nec vt crapulemur, esca fuit facta: nec vt ventrem disrumpamus, cibus) pauperem vero miserum, nihilo melius mortuo dispositum exquisitas exigis rationes? Nec Christi times tribunal illud horrendum & terribile. Nam & si simulat, ex necessitate simulat, & egestate, propter seruitiam & inhumanitatem tuam, quæ talibus

Chrysos.

personis supplicanti-
 bus ad misericordiam non flectitur. Quis enim tam miser & ærunnosus, ut nulla premente necessitate, pro solo pane velit ita deturpari et plangere, talemque poenam sustinere? Igitur illius simulatio fertur inhumanitatis tuæ præco. Quoniam enim supplicans & deprecans, & miserabilia fundens verba, gemens & lachrymans, totum circumiens diem, neque necessarium inueniebat alimentum, fortè ad hanc artem excogitavit, non sibi tantum, quantum tibi dedecoris & accusationis inferentem. Nam ille quidem misericordiam inuenire dignus est, quod in tantam deuenit necessitatem: nos autem innumeris digni suppliciiis, quod pauperes talia pati cogimus. Si namque defacili flecteremus, nunquam ille talia subire maluisset. Et quid dico nuditatem & tremorem? Hoc enim horribilius dicam, quod & liberos immaturam ætatem quidam excæcare sunt coacti, ut nostram penetrarent insensatam duritiam. Postquam enim videntes, nudique circumeuntes, nec ab ætate, nec ab ærumna crudeles flectere potuerunt, his tot malis aliam grauiorem adiecere tragoediam, ut famem soluerent, leuius esse putantes hoc communi lumine priuari, & splendore omnibus concesso carere, quam cum fame continuam habere pugnam, & miserrimam mortem sustinere. Quoniam enim paupertatis misereri non didicistis, sed gaudetis calamitatibus, vestram implent improbam libidinem, & sibi & vobis gehenæ flammam acriorem accendentes. Hæc Chrysostomus plurimaque alia huius emphasis verba, non minus Christiane quam eleganter fulminat aduersus eos qui de crudelitate reprehendentes pauperes, quod in proprias personas contra naturam peccent, propria corpora vitiando, non ad se reuertuntur, ut animaduertant, suam ipsorum immanitatem & feritatem, qui miserorum precibus non flectuntur, in causa esse, ut tragicas illas artes in se exercent. Nam re vera si diuites congruenter pauperibus subuenirent, nunquam illi diuitiarum causa nuditates illas & cicatrices perferrent. At miseram stipem non ante extorquere valent, quam illas comminiscantur tragoedias. Hisce splendidissime Domine non id contendo, ut

vagabundi

vagabundi & sicophantæ non corrigantur, sed ut quemadmodum alij cuiuslibet ordinis, aut conditionis corrigantur. Sunt enim & inter opifices & inter causidicos & scribas, & inter clericos & inter religiosos, & inter magnates, etiam & prælatos, qui suo quisque ordine & gradu fragiles sunt, criminosi, flagitiosi, atque adeo pane quo vescuntur indigni. Aduersus quos tamen non tam multi perscrutatores & executores intenduntur. Cribro enim purganda sunt crimina, non in cerniculo setaceo. Canon est. 6. quæstio. j. quod si omnia in hoc sæculo vindicata essent, locum diuina non haberent. Absit ut cuique mortalium ordini notam ego aliquam inurere velim: aut quempiam traducere. Quod autem patet & manifestum est, id in genere citra iniuriam proferre possum. Quot ergo sunt in republica, aut opifices, aut ministri publici qui per fraudem multo plura surripiunt, quam validorum vniuersa turba mendicantium: atque ea quidem laute & splendide dispendunt. Et possunt homines horum fraudes & rapinas æquo animo tolerare. Quod autem simulatus pauper exiguum & miserrimum obolum aut dipondium, non alia sycophantia, quam nuditatem, tremorem, famem & infirmitatem circūferens surripiat, id nulla ratione adduci possunt, ut ferant: sed luce eos priuandos esse proclamant. Ecquis vnquam fuit hominum, qui propter fallacem pseudo pauperum turbam aliquid substantiæ detrimētum fuerit expertus. Mitto eos qui contractibus ac negotiationibus minus licitis in res suam aliena couertunt. Sunt enim fortè non in paruo numero, quorum vel vnus multo ampliorem substantiam iniquo mamonæ confecit, quam validi mendicantes vniuersi totius regni. Et hi quidem quia diuites validi sunt, sustinentur: alios vero quia sunt mendicantes validi, neuiquam pati possumus. Cum tamen apud Christianos valere nihilominus deberet horum miseria & inopia, quæ illorum opes & potentia, ut saltem inter illos, his etiam parceremus. Adde quod quauis sint aliqui ociosi ac perditii homines, qui propter inertiam & sordiditatem in paupertate venerint, & alij fortè qui se pauperes simulant, sunt nihilominus per quam multi quos diuites vere pauperes effecerunt. Venatio namque leonis (ut in

Consideratio. 6.

Consideratio. 7.

C. 4. eccle.

E *cl. 13.* ecclesiastico legimus) onager in eremo: sic & pascua diuitem sunt pauperes. Quo circa non adeo res esset incongrua, si horum iniurias, illorum tolerantia compensarem. Nescio an pauperum miseratio longius me quam constitueram aduersus diuites inuenerit. At nihil nisi quod vel in sacro eloquio scriptum est, aut ore omnium versatur: dixisse me arbitror. ¶ Neque silenter dissimulare possum quod cum officium aliquod publicum aut (quod deterius est) beneficium conferatur, nulla prorsus de personæ dignitate & meritis ratio habeatur: quam tamen Christus beneficiorum institutor maximam haberi voluit. Et tamen ut mendico panem sit integrum postulare, tanta opus sit inquisitione & probatione. ¶ Postremum omnium vereor ut neque diligentia hæc ratioq; examinandi exigendiq; validos pauperes intentum omnino finem exequatur. Hunc (inquam) ne latrones & perperi sint homines in republica. Nam qui vrbe excedunt non recta ad patrium solum reuertuntur: sed per villas & pagos oberrant: ut qui minutatim per simulatam mendicationem mitius furabantur, ampliora furta & latrocinia exercent. Neq; verò possunt omnes patibuli poenas dare. Quin verò quemadmodum in aliis vitiorum generibus minora mala, quibus maiora euitentur, permittuntur (dicente Augustino qd si meretrices tollas, omnia adulteriis replebuntur) ita fortè quauis ex mendicantibus validis nonnulli procreentur latrones: atque adeo sit in eos certa ratione & modo animaduertendum, est in rem etiam fortè & bonum publicum, si non nihil de rigore in hac parte remittatur. Ne per extremum qui validi sunt mendicantes, validissimi latrones fiant.

De vita pauperum expendenda. Cap. 10.

Alterum quod in pauperibus exigitur antequam sit eis mendicare licitum, ad vitam eorum pertinet & mores. Sane vtrum sint concubinarij, aliave contagione infecti, sint ne præterea stantis temporibus confessi: aliaq; id genus obseruent, quæ de Christianis hominibus requiruntur. Et quatum ad hanc

ad hanc attinet curam, nemo esse potest qui zelum non probet. Nullus enim est mortalium ordo cui fraternam non debeamus correptionem. At vero sancti patres, quotquot de elemosyna scripserunt, nusquam cum misericordia, quæ pauperibus debetur, tantam iustitiã voluerunt esse coniunctam. Et enim elemosyna) quod nomē græcum est) idem pollet quod misericordia. Materia verò & obiectum, quod huic misericordiae corporali subiicitur: nihil aliud est quã miseria & inopia pauperis: cuius subinde officium est, pascere esurientem, nudum vestire, & hospitem tecto donare. Et ideo, ut hanc pauperibus misericordiam exhibeamus, nihil aliud in paupere sancti explorant, quam qd inopes sint & mendici. Misericordia verò spiritualis seorsum polita est in correptione fratris. Atq; adeo iustitia malefactores cohibendi (ut paulò ante dicebamus) ad alios iustitiæ ministros spectat. Aliud. n. est misericordem esse, aliud verò malefactorum vindicem. ¶ Audi precor Christianissime princeps quid de hac re Chrysostomus senserit, cum alibi sæpe, tum maximè concione secunda de mendico Lazaro. Nam & sua etiam ætate istas exactiones, & correptiones fraternas diuites moliebantur in pauperes, quibus suam auaritiam excusarent. Aduersus quos hæc exagrat verba, tantò certè meliora, quantò longiora. Abraham (inquit) sciens non excutiebat quales essent prætereuntes, nec vnde venirent, quemadmodum nos nunc facimus, sed sine delectu prætereuntes excipiebat omnes. Nam eum qui præstat humanitatem non oportet exposcere vitæ rationem, sed inopiæ mederi, necessitatiq; suppeditare. Vnicum habet patrociniũ pauper, quod eget quodq; in necessitate constitutus est, ne quid ab illo postules amplius. Sed etiam si fuerit omnium improbissimus & eguerit necessario victu, sedemus illius famem. Ita & Christus, præcepit. Estote, inquit, similes patri vestro qui est in cœlis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Portus est in necessitate constitutorum homo misericors. Portus autem omnes qui in naufragiũ inciderint, excipit liberatq;, siue mali fuerint siue boni. Deniq; quicumq; fuerint qui periclitantur, in sinus ille suos excipit. Tu proinde si videris hominem qui in egestatis naufragiũ inciderit, ne iudica, ne vitæ gesta examina, sed medere miseria.

Misericordia

Chryso. Hom. 37. ad popu.

riæ. Quid ipse tibi negotium accersis? liberavit te Deus omni tali solitudine & curiositate. Quã multa pleriq; fuerãt dicturi, quãq; difficiles erant futuri, si Deus præcepisset, vt prius accurate vitam factãq; singulorũ disquireremus, ac tum demũ conferremus eleemosynam? Nunc hac omni curiositate nos liberavit. Cur ergo curas supuacaneas nobis accersimus? Aliud est iudex, aliud eleemosynæ largitor. Ideo vocatur eleemosyna, quod eam & indignis damus. Vnde & Paulus dixit. Quod bonum est facite erga omnes, sed maximè erga domesticos fidei. Quod si indignos curiosè discutiamus disquiramusq; ne digni quidem facilè in nos incident. Quod si indignis quoq; præstiterimus beneficium, nimirum & digni, quiq; omnium illorum malitiam virtute pensent, venient in manus nostras: sicut euenit beato Abraham, cui minimè curioso quales essent qui præteribant, contigit tandem vt & angelos exciperet hospitio. Hunc igitur & nos imitemur, simulq; cũ hoc nepotem illius Iob. Quandoquidè & hic progenitoris sui magnanimitatem summa cum diligentia est imitatus. Eoq; dicebat, ostium meum iugiter patebat cuius aduenienti. Nõ sic huic patebat, vt alteri esset occlusum, sed indifferenter apertum erat omnibus. Hoc exemplum & nos imitemur, nihil exquirentes vltra quam oportet. Nam ad hoc vt pauper dignus habeatur eleemosyna, satis est egestas. Quod si quis cum hac cõmendatione nos adierit, ne quid amplius curiosè scrutemur: nec enim moribus demus, sed homini, nec illius ob virtutem nos eius misereat, sed ob calamitatem, quo nimirum & ipsi copiosam à domino misericordiam nobis conciliemus, ipsiq; digni simus in quos ille conferat suam benignitatem, Nam si cũ conseruis nostris ceperimus exquirere dignitatem morosèq; vestigare, idè & Deus facturum est in nobis, dumq; studemus à conseruis repositere vitæ causas, ipsi superni numinis benignitatem amittimus. In quo. n. inquit iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Hactenus Chrysostomus. Quod si diuus hic de hoc fortè in suspitionem vocatur quod misericordia (vt sanctissimus ille erat) flammatus plus nimio pauperibus indulgeret. Cuius proinde scripta, nõ aliter quã preciosa vestis genus pauperum honoris titulis splendet. Ambrosium appellemus, si ei fortè astipuletur. Sanè qui lib. Nabuthi. c. 8. vbi loquens de modo faciendæ eleemo-

Gala. 6.

Iob nepos Abrahæ.

Iob. 13.

Ambro.

eleemosynæ, sic ait. (Non requiras in pauperibus quis vnusquisq; mereatur. Misericordia non de meritis iudicare cõsuevit, sed necessitatibus subuenire, iuuare pauperem, non examinare iustitiam. Scriptum est enim, Beatus qui intelligit super egenũ & pauperem. Vbi nulla fit boni & mali discrepantia. Sed arbitror Augustini testimoniũ de hac re desiderari: sanè cuius ingeniũ est res pressius controuersando differere. Subijciam ergo & grauissimi patris testimonium, quod est in enarratione psalmi. 102. super versum. Faciens misericordias dominus. Vbi edocet deum nõ facere misericordiam nisi iis qui & ipsi sunt misericordes, iuxta verbum domini. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. Quæ autem mensura sit misericordiæ, subdit, vt ne quasi (inquiens) in amicum sit, & non sit in inimicum: quia dictum est. Diligite inimicos vestros: bene facite his qui vos oderunt & Prouerb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Inimici autem, si bonorum maximè sunt inimici, boni esse non possunt. Si ergo misericordia erga inimicos est, non est misericordiæ officium inter bonum malumq; discernere. Sicuti misericors Deus super bonos & malos oriri facit solem suum. Atque adeo pater misericordiarum Christus nullum misericordiæ modum ponit: sed omni (inquit) petenti te tribue. Obiicit tamen Augustinus documētum illud Ecclesiastici. 12. quod prima facie cum hac sententia pugnare videtur: vbi legimus. Si bene feceris, scito cui feceris. Bene fac iusto & inuenies retributionẽ: quoniam altissimus odio habet peccatores, & misertus est penitentibus. Tu ergo da misericordiam, & ne succipias peccatorem: da bono, & non receperis peccatorem: benefac humili, & non dederis impio. Vide quanta congeminet accumulèq; verba sapiens ille, vt non nisi erga iustos sumus benefici. Quæ tamen Augustinus facilè diluit. Nam contraria esse nõ possunt euangelio. Vtrunq; enim (inquit) comples: & non suscipias peccatorem, &, omni petenti & da, si quando peccator est qui repetit, non des tanquã peccatori: sed tanquã inopi. Si intèdas inopiam miseriamq; pauperis leuare: non fouere peccatũ. Hactenus Augu. Igitur quod sapiens in Ecclesiastico admonitos nos esse contendit, hoc duntaxat est, vt quãdo pauper de eleemosynarum abundantia ansam & potestatem peccandi na-

August.

Matth. 5.

Prou. 25.

Luc. 6.

Ecc. 12.

tus

ctus reprobus fit: neq; aliud ei collocata beneficia, quã vitiorum semina sunt & fomenta, tunc correptionis gratia subtrahenda sunt huiusmodi pauperi. Id quod ad Vincentium Donatistam scribit August. & habetur in canone, non omnis. 5. q. 5. Vtilius enim inquit esurienti panis tollitur: si de cibo securus iustitiam negligat, quàm esurienti panis frangatur, vt iustitiæ seductus acquiescat. Et id quidem intelligito quando est compertissimum eleemosynas in damnum pauperis vergere. Alias scrutatores nos esse pauperum non licet.

Can. non
omnis. 5.
q. 5.

Augu. de
quinque
bere.

Epilog.

Quin verò alterum eius institutum obseruandum nobis est: quod in lib. de quinq; hæresibus extat. Vbi post commendationem hospitalitatis Abrahæ & Loth: qui quoscũq; sine discrimine hospitio suscipientes, angelos meriti sunt habere hospites, subiicit. Discite Christiani sine discretionem hospites suscipere, ne forte cui domum claueritis, cui humanitatem negaueritis, ipse sit Deus. Quod & in reliquis pietatis officiis eadem est ratione seruandum. Ergo quod ex istis tam multis tamq; manifestis sanctorum testimoniis colligitur (vt omnia sub vno aspectu ponamus) sic habet. Officium misericordiæ non est inter bonos & malos discretionem facere: id enim iustitiæ partibus & ministris reseruatur. Misericordia verò in hoc posita est, vniuersis, inquam, hominum miseriis sine vlla discrepantia præsto esse, & succursum ire. Quo circa proœmio illi, quod in capite huiusmodi articulorũ, Christianè quidem religiosè, ac sapienter superscribitur, quo Christi seruatoris nostri erga nos immensus amor: benignitas & clementia merito commendatur, quo sanctissimè commonemur, vt quæ nobis ille eximia charitatis officia præstitit, ei nos ipsi in eius pauperibus rependamus, illi inquam exordio animaduertendum est, an congruenter satis ac decore subiiciatur, vt qui vagabundi pseudoq; pauperes fuerint, vrbe eliminentur, mendicis si aduenæ sunt, nihil aliud quam transitus concedatur, incolarum mendicorum vita & mores diligenter expédatur, qui hæc solerter exequentur, officiales & prætores sunt. An verò aptius sub illo proœmio subscribere, vt quotquot Christo nomina dedimus, & fidem obstrinximus, promiscuè in omnes sine discerniculo clementes essemus & benigni. Nam hoc Abraham, quo se Christus patre dignatur faciebat.

Tobi. 4.

Ita eius

Ita eius eleemosynarius Tobias filium instituebat: dicens. Non li auertere faciem tuam ab vilo paupere, ita. n. fiet, vt nec à te auertatur facies domini. De hoc seruus eius Iob gloriatur, q. Iob. 31. nemini vnquam pauperum quod volebat negauerit. Portui sancti eius comparant misericordẽ, qui naufragos omnes sine discrimine excipit & liberat. Id ipsum magister ipse prædicat vbi ait. Omni petenti te tribue. Hac ratione Christus quando ingentem illam multitudinem in eremo pavit: nullos vagabundos excepit, nullum inter bonos & malos fecit diuortium. Hoc misericordiæ nomen designat, vt indignis beneficiũ exhibeamus: nam quod dignis confertur, iustitia est. Inde Deus misericors est quod solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Hoc iustitiæ phariseorum nostram Christus præstare voluit, vt non tantum amicos, sicuti illi, sed etiam inimicos diligeremus. In hoc demum ineffabilem eius in nos misericordiam commẽdat Apostolus, quod cum adhuc peccatores essemus, pro nobis mortuus est. Re vera qui has pauperum constitutiones comminiscuntur sanctam habere possunt intentionem, iusti esse possunt (nisi in hoc sint forte nimium iusti, q. prætorum officium in malefactores vsurpant) synceram tamen suisq; numeris absolutam misericordiam minimè se exhibere credant. Quippe quæ inter dignos & indignos non discernit. Est equidem in ordine charitatis positum, vt (vbi reliqua paria sint) probos, reprobis: deterioribusq;, meliores in conferendis eleemosynis anteponamus: sed tamen neq; misericordis hominis est tam anxie merita perscrutari, neq; esse equidem potest, non solum peccatoribus nihil dare, verum etiam prohibere ne ab aliis petant, qui forsitan quod tu negas, concederent. Verbum nimirum illud forsitan Christi apud Mattheum edocti. In quancunque domum intraueritis, dicite pax huic domui: & siquidem fuerit domus digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos. Pari. n. modo in eleemosynarum ratione, tametsi pauper non sit forte recipere meritis, conferentem nihilominus præmium manet apud Deum. At quod ad æquitatem & iustitiam articuli quarti at tinet, de rigore illo cogendi pauperes ad confessionem, fateri me mallem ignorantiam meam, quam omnino consentire.

Tobi. 4.

Iob. 31.

Luc. 6.

Ioan. 6.

Misericordiæ.

Matth. 6.

Roma. 5.

Matth. 10.

Cõfessio.

Enim

Enim verò vt sunt pauperes ad necessarium hoc sacramentū instruendi & admonendi, ita in has miseros angustias conuicere non est operæpretium, vt nisi confiteantur, nullatenus sit eis licitum mendicare. ¶ Primum confessionis sacramentum sub pœna capitis edicere, præterquam q̄ esset lex intolerabilis, odium profectò in sanctissimum sacramentum concitaret: mendicos autem mendicitate interdiceret, pœna capitis est: utpote quibus nullum aliud est vitæ præfidiū: non ergo licet eos sub hac pœna ad confessionem compellere. Hoc cum diuitibus expostulare cupio, de hoc eos, nisi ægreferant, conuenio. Si esset eis confessio hac lege promulgata, vt post pascha nemini panem sumere, nisi prius confesso vnquam liceret, sed fame potius pereundum, an reclamarent. Cogitare aliud non valeo. Cur ergo eam legem pauperi præscribunt? ¶ Sunt (aiūt) inter illos, qui integrum decēnium non confitentur. Sunt itidem & inter diuites huiusmodi complures: qui non tam acerbè ad confessionem perstringuntur. At diuites aliena non petunt: ego verò pauperibus bona mea elargiri nolo, nisi confisus. Hic punctum rei huius occultitur: in hac semper isti salebra herent: hic eorum attentionem desidero. Vt enim interim disputare prætermittam, an egenus & pauper, quantum tu, tantum ipse iuris habeat ad bona tua) nam sancti patres sunt qui ita censent: nos verò id astruere veremur) hoc saltem in confesso est, euidētiusq; ac certius, quam vt ab aliquo possit inficias iri. Nempe q̄ æquum ius est cuiq; pauperi in quauis necessitate, etiam citra grauem, petendi eleemosynā, ac est illud quod quisq; habet in propria bona. Quin etiam fortè amplius: cum in maiori sit necessitate. Quò sit vt nemo cuiuscunq; sit auctoritatis potest hoc iure pauperes priuare, nisi propter eam culpam, de qua posset diuites etiam bonis propriis mulctare. Quin verò dicere auderem, propter quam posset diuites, vt fame perirent, condemnare. Nam qui iure postulandi pauperē excludit ad extremam eum adigit famem. Si ergo iustissimus quisq; nemini victum, nisi probato viro & confesso (veluti sacrosanctum sacramentum eucharistiæ) ministrare cogitat, nō cōtinuò ius facultatemq; misero adimat, quò minus circumire possit, si quem fortè legibus misericordiæ melius instructū inueniat, qui panem porrigat. ¶ Ad hæc (quod omnium plurimum

rimum cauendum est) si pauperes (indoctum vulgus) tā acriter ad cōfessionem coërceantur, dubitas ne optime Princeps, quin vsu venire possit, vt falsò ficteq; multi confiteantur, sacramentum, ne fame extrangulentur, contaminantes? Re vera quando sancta synodus sacramentum confessionis (quod in iure diuino erat) quotannis edixit, præuidebant sancti patres. si maiores pœnas cumulassent, pauciores fortè fore qui præceptum transgredirentur, nihilominus tamen veriti ne timore grauissimæ pœnæ sacrilegus aliquis esset in sacramentum fictè confitendo, satis duxerunt transgressorem ingressu ecclesiæ & ecclesiastica sepultura interdiceret. Quæ quidē quauis Christianis pro acerbiori pœna, quā extrema fames habēda esset, tamen non tam homines deterret, quam pœna temporalis, vt eius metu fictè quis confiteatur. Vnde illa vna ex sexdecim qualitatibus & conditionibus quæ sacramento cōfessionis circumstare debet, nempe q̄ sit libera, intelligere nequeo, quomodo stare simul potest cum tanto rigore cogendi homines ad confessionem. ¶ Quantum ergo ad correptionē pauperum pertinet, sanctissime inter hos articulos institutū est (si id modo diligenter executioni mandetur) primū, vt pauperum paruuli patrū cura emācipati patronis deputentur, aut artibus & opificiis addicantur. Pauperes deinde nonnunquā, vt conciones publicas audiant, compellantur: vbi religionem & virtutem doceri possint, admoneriq; & exhortari. Quibus optimū esset viros aliquos probatæ vitæ præficere, qui eorum curam & rationē haberent, id quod planè esset corporalibus spiritualem etiam misericordiam adhibere. Exemplo Dei, qui quorū corporalem vitam prouidenter sustentat, spiritualem quoq; legibus, consiliis, & exemplis, instituit, admonet, ad bonumq; & honestū inducit. ¶ Hoc præterea hic apprimè admonere necessarium arbitror de ratione perquirendæ explorandæq; vitæ pauperum: eorum vel maximè, qui publicè non sunt mēdicatam professi. Quibus, vt video, eleemosynæ quā plurimo venduntur: tantum abest, vt gratis fiant. Nam primū cum hispani, quibus honor, quam vita, pluris est, extrema malint perpeti famem, quam de mendicitate traduci, nulla tamē in pauperibus conscribendis habetur ratio secreti. Sed nobiles quibus negotium datum est, longo famulatio comitati publicè

Corre-
ptio pau-
perum.

Secreta
crimina
non pro-
dantur.

publicè pauperes disquirunt. Quorum profectò multi mallēt eleemosynis carere, quā tāti emere. Est enim sicubi vsquā gentium, in Hispania præcipuè obseruandus modus ille euangelicus eleemosynarum, vt nesciat sinistra quid faciat dextera. Id quod Ambro. Nicolaus, Chrysof. & alij sancti patres obseruatissimè faciebant. ¶ At quod peius multò est, ne dicam magis iniurium, antequàm miserrimæ eleemosynæ impendatur occulta nonnunquam crimina præter iuris ordinē exquiruntur. In relectione quā de ratione tegendi & detegendi secretū ædidimus, pro virili nostra tractauimus, nullū ius esse perquirendi perscrutandiq; crimina, nisi quæ aut fama proclamat, aut indicia vtcunque produnt. Neq; semper diuitum peccata, his etiam præeuntibus, & pro clamantibus, vestigantur. Et tamen pauperum maiori multo cura ac diligentia secreta peccata deteguntur, quàm miseræ subleuentur. Miseranda gentis conditio est, si vt obolum tandē suscipiant, tantū subire habēt periculum famæ. Cū tamen in hac re meditatione opus esset, quod calamitosi homines ærumnis & miseriis afflicti sæpissime leuandi animi gratia peccata admittunt, quibus diuites ex deliciis & fortunarum affluentia multò maiora committunt. Quod si meditatio hæc non satis est, vt miseris pauperibus venia concedatur, quas nam ex eis erratorum poenas acerbiores in hoc sæculo exigamus, quam suis ipsi calamitatibus & rebus aduersis & afflictis luunt. Honoribus exclusi, deliciarum expertes, nudi, siue lecto, siue tecto, perpetuum bellum cum gelu, cū æstu, cum fame deniq; sustinentes: quod est omnium atrocissimū. Nam melius est occisis gladio (ait ille Propheta) quā interfectis fame. Orbi deniq; rebus omnibus, quæ homines faciunt in hac vita foelices. Atq; adeo penè mundo extorres, vitam agunt, morte nihilomagis expetendā. ¶ Adde quod quā plurimè pauperes (quod in hominibus est inhumanissimum) ab egestate & mendicitate in huiusmodi crimina præcipitantur. Et idcirco ambabus rationibus sunt in pauperes crudeles auari diuites: & quod præ auaricia & tenacitate admittendis culpis causam dederunt: & quod de admisis rursus occasionem accipiunt, vt auaritiā tenacissimi nutriant. Cum tamen profectò emendandis pauperū perditis moribus salubrius prospectum esset, meliusq; vt resipiscerent, consultum, si

Tym. 4.

tum, si collatis beneficiis subsidiisq; tēporalibus, eorum animos leniremos, polliceremus, & reduceremus in viā. Nā cum eis alimenta subtrahimus, tunc veluti desperatis & ab omni spe derelictis vitia recrudescunt. ¶ Hæc nō dixerim vt erratis faueam: sed primū, ne antequàm opē miseris feramus & misericordiam impartiamur, tam iusti esse in pauperes velimus, vt etiā efficiamur iniurij. Deinde ne tanta cura & solertia in vagabundis extinguendis, repellendis aduenis, incolis deniq; de vita & moribus exquirēdis, eo tandē euadat, vt eleemosynarū cumulus decrescat. Illud enim iterū atq; iterū admonere nunquā me pigere poterit, q̄ si his perscrutationibus rariores aut minores fiunt eleemosynæ, multò meliùs pro bono diuitum fuisset, vt nunquā in mentem venirent. Nā & si multò fierent ampliores, nunquā ad iustū pertingerent. Est enim eleemosyna Christianis in vsus frequētissimos necessaria. Si enim inuadentē vitiorū flammā restringere cupis, sicut ignem ardētem (ait sapiens) extinguit aqua, sic eleemosyna resistit peccatis. Et si admittā iam peccata redimere concupiscis, audi Danielē prophetam. Peccata tua eleemosynis redime: & iniquitates tuas misericordiis pauperū. Quod si minimas etiā peccatorū reliquias eluere prorsus exoptas, quid iubeat Christus, auscultat. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Si mundus iam factus itinerariū huius vitæ cibū atq; penus omne præparare est animus, sapiens rursus ait in Ecclesiastico, quòd eleemosyna viri quasi sacculus est cū ipso: & gratiā hominis quasi pupillā conseruabit. Si thesauros tuos aues, à tinea & ærugine & prædonibus seruare, pauperum fidei committe. Nam de eleemosynis, Christus loquebatur, quādo aiebat. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo: vbi neq; tinea neque ærugo demolitur, neque fures, effodiunt & furantur. Atqui diuitibus huius sæculi quibus (difficultatis explicandæ gratia) impossibile ait esse intrare in regnum cœlorum, vt camelum per foramen acus, hoc vnum remedium reliquit, si facerent sibi amicos de māmōna iniquitatis, qui eos reciperent in æterna tabernacula. Quam ob rem Paulus Timotheum instruit, vt diuitibus huius sæculi præcipiat faciliè tribuere. Nam qui

Eleemo-
sina fru-
ctus.

Eccl. 3.

Dani. 4.

Luca. 11.

Eccl. 17.

Matth. 6.

Matth. 19.

Luc. 16.

1. Tbi. 6.

D diuites

diuites fieri esse volunt incidunt (inquit) in tentationem & in laqueum Diaboli. Quid plura? Si non solum in æterna tabernacula recipi, sed gloriæ illius æternæ auidissimus inter principes illic & perfectissimos esse (vt deberemus omnes) affectus, nullam tibi aliam Christus monstrauit viam, nisi vt venditis omnibus quæ habes, & in vsus pauperum distributum, eum, ipse sequaris. Et hæc satis superque de inquisitionibus, discussionibus, & perscrutationibus quæ in pauperes primo, tertio & quarto articulis annotatur, dicta sint. Nam secundum & quintum in priori parte deliberationis huius expediuimus.

De ratione hostiatim postulandi. Cap. II.

BO tandem instituti nostri peruentum est, vbi eum articulum, in quem ex his, qui circumferuntur propensius incumbitur, pertractemus. Qui est vtrum æquum bonumque sit: & (vt paulinis verbis vtamur) expediens atque ædificans, pauperes iamuis Christianorum arcere, & hospitalibus alere, quam permittere, vt suas ipsi ærūnas & calamitates Christianis oculis coram obiiciant. Id quod re vera (nifallor) nō tam est extra controuersiam, quam autores horum articulorum existimant. At qui vt summum ius ab æquitate & misericordia discernamus, prima huius articuli fuerit conclusio. Princeps, penes quem potestas est rei publicæ, ius auctoritatemque habet prohibendi mendicos, ne postulent hostiatim: dummodo victum eis vestitumque ac reliqua pro suo statu necessaria alia via & ratione congruenter provideat. At non alias neque alio modo. Neque est qui huic possit conclusioni probabiliter reclamare. Sanè quæ sit euidētior, quam, vt multis testibus indigeat. Princeps namque, cum (vt est. ij. Ethicorum apud Aristo.) in hoc naturali lege atq; diuina rei publicæ præfectus sit, vt bonos faciat ciues, eatenus quicquā potest edicto præcipere, quatenus opus virtutis est: eaque subinde inhibere, quæ vitia sunt & peccata. At egenis, quandiu egent, nullum peccatum est stipem hostiatim quærere: quā primum autem necessaria illis suppetunt, non possunt, citra culpam, prætextu paupertatis aliena petere. Quando ergo illis princeps, aut

Cōclu. I.

Aristo. 2.

Ethico.

ceps, aut res publica necessaria ministrauerit, inhibere potest ne hostiatim postulēt: aliter verò minimè. Neq; id solum certo crediderim, vt ea sit authoritas in principe: verum si cōmodè hoc fieri posset, vt abundè res publica pauperibus prouideret ne hostiatim opida circumire cogerentur, hac equidē ratione, & veritas euangelica, & Christi charitas, cuius nos vnus capitibus membra sumus, splendidius multò in Christiana republica colluceret. Nam quomodo legē qua proximos, vt seipos diligere iubentur, more illi precor exhibeant, inter quos alij bonorum sunt omnium copiis redundantes ac superfluentes, alij verò per extremum in summa egestate & mendicitate constituti Philosophi cuiusdam ex naturalibus celebratur sententia. Qua, cum ditissimus homo pauperrimi se alterius amicissimum prædicaret, respondisse fertur, inter ditissimū hominem & mendicum non esse credibile vllam amicitiam intercedere. Id quod diuinus noster Apostolus, cuius paulò antè memini, illis verbis expressit, quibus ait. Si quis habens, substantiam huius mundi &c. Hanc equidem amicitie legem multò antequā in euangelio, in mentibus mortalium Deus inscripserat. Quā nimirum solēni illo prouerbio expressit gentilitas. Amicorum omnia sunt cōmunia: & amicus, alter ego. Cuius autorē sunt qui Pythagoram faciunt. Vnde. Socrates colligebat proborum hominū omnia esse, vtpote quod sint cuncta deorum: quibus sunt viri boni amici. Hanc ipsam legem Apostoli diuinorum interpretes, legisq; euangelicę (quę naturaliū omnium consumatio est) promulgatores (Hierosolymis saltem & circum adiacenti prouinciæ iudæ) veluti baptismatis primitiis, prædicauerunt, atque persuaferunt: vt actus eorum est, videlicet vt quotquot Christo in baptisate dedissent nomina, bona sua vendentes, ante pedes Apostolorum pretia proiicerent. Quæ illi singulis, prout vnicuique opus erat, distribuebant. Quamobrem (inquit historia) non erat egens quisquam inter illos. Adeo sub id temporis (quātulum fuit cunque) sancta fuit atque solennis obseruantia hæc, vt neotericus quidam Christianus Ananias nomine: qui conscia vxore Pretij quo substantiam vēdidit celauit, ita fuit acerbè de hac auaritia à Petro reprehēsus, vt præ terrore exanimatus corruerit. Atq; adeo instituti huius exemplo cœno-

*Amicorū
oīa sunt
cōia.*

Actu. 4.

D 2 bia

bia postmodum religiosorum constructa sunt. Quibus in cō-
muni viuentes, charitatem illam Christianorum vtcunq; refe-
runt. Atqui vt in actis eisdem apostolorum habetur, negotio
huic ministrandi mensis viduarum & orphanorum, aliorūq;
id genus pauperum praelati sunt septem illi viri probatae vitę:
quorum fuit Stephanus Primicerius. Hęc in testimoniū hu-
ius dixerim, quod si abundē prouideri posset pauperibus, ita
vt certa lege in tutō haberent necessaria, nihil aliud quam cha-
ritas esset Christiana. ¶ Secundam nihilominus conclusionē
superiori subiicio. Non est possibile, rebus vt nunc se habenti-
bus ita prouideri pauperibus, vt lege in vniuersum, ne hostia-
tim mendicent, inhiberi possint. Possibile id dixerim quod
& theologi morale vocant, & Arist. primo de cœlo illud cęset,
quod bene fieri potest. Ad persuadendam hanc conclusionē
duo triue fundamenta sternere opus est. Primū est. Modus
atq; terminus eleemosynarum non est præcepto, aut lege præ-
scriptus. Quod est dicere. Neque taxatum est quotam bono-
rum partem homines teneantur in eleemosynas elargiri: vt
puta decimam, aut vigesimam, Neque diffinitus est numerus
pauperum, quos certi homines, aut res publica alere tenetur.
Neq; præscriptum est quibus necessitatibus debeamus opi-
tulari. Sed solum admoniti sumus, pauperes nos semper habi-
tuos. Et vehementissime a Christo seruatore nostro & polli-
citationibus allecti sumus, & comminationibus perterriti, vt
proximos sicut nos ipsos diligentes, neminem necesse habe-
re præ facultate nostra sinamus. ¶ Secundum id sit fundamen-
tum, cuius supra meminimus, videlicet, quod præter dotes ho-
spitalium, & si qui sunt alij prouentus, aut thesauri pauperi-
bus decreti, qui sint velut eorum propria bona, non possunt
homines lege obligari ad eleemosynas præter eam quę est in
euangelio: sed (vt vsus modo habet) integrum liberumq; est
cuicunq;, quam voluerit eleemosynam subscribere. Ad iucio,
homines esse, etiam in Christianismo, tenacissimos: qui nul-
la, quantum vis magna, improbitate ad eleemosynas flecti
possunt. Quin vero rarissimi sunt, qui, & pro sua facultate, &
pro miserorum inopia iuxta veritatem euangelicam eleemo-
synas faciant. ¶ Tertiū subiecerim fundamētū, quod apprime
vellē eos cōsiderare, quotquot mēdicos occludere moluntur.

Nempe

Nempe quod quicunq; iure postulandi mēdicos priuauerit,
aut quo priuentur, in causa fuerit, debitor proinde fit eorum
leuandę miserię ac necessitatibus subueniendi: eis saltē, qui-
bus moraliter (vt aiunt loquendo, verissimile est potuisse illos
postulando prouideri. Vt si faciamus exēpli gratia centum,
aut mille in vrbe legitimos pauperes esse, quorū necessitati-
bus prouideri satis minoris nequit quā ducentis aureis: quos
verissimile est, si hostiatim mēdicare permitterentur, posse eos
conficere. Intellego sic tunc fundamentum hoc, quod quāuis
nemo tunc postulare permissis ex iustitia teneretur, sed esset
misericordia subuenire, tamē postulare prohibitis tenetur res
publica: aut ille qui postulare prohibuit ex iustitia ad totos
bis centum ducatos. Res certe est compertissima. Nam illi tūc
habent ius petendi, & quicunq; hominē iure suo pellit, tene-
tur de dāno, secundum illud. Qui causam dāni dat, damnum
dedisse videtur. ¶ His ceu fundamentis subiectis, probatur cō-
clusio secunda. Antequā mendici lege postulare interdiciatur
necessarium est ita omnibus eorum necessitatibus prouideri
(iuxta tenorē tertij fundamenti) vt de iustitia illis necessaria
debeantur: non autē prouidentia hęc moraliter (quod aiunt)
est possibilis: non ergo eos fas est, ne postulent, vetare. Quod
autem non sit possibile, vt inclusis illis ad iustū prouideatur,
certē primū ac secūdū fundamentū satis ostēdunt. Nā si neq;
pauperes, neq; ea quibus indigent sub certo vllō numero, aut
modo cōprehenduntur (cū tam indigenę quā aduenę, vt præ-
fati sumus, ius habeant postulandi) & ciues cogi ad eleemosy-
nas non possunt, quomodo res publica debitū (cuius mendi-
cationem prohibēdo rea facta est) soluere quæso poterit? ¶ Id
præsertim q̄ inter pauperū necessitates non tātum est victus,
sed vestitus, lectus, & (si pauper familiā habet) penus reliquū,
& supellectilis domus. Et quādo mendicare permitterētur ci-
tra extremā aut fortē grauē necessitatē) nullus teneretur mise-
ricordiā impartiri. Cū verò prohibeātur, id quod erat miseri-
cordia, iustitia factū est. Nā qui iure suo vt paulo ante dicebā
pauperē expoliat debitor omnium efficitur, quæ posset pauper
mēdicādo acquirere & cōficere. ¶ Secunda ratio est, q̄ demēsa
seu portiones illę quę inclusis pauperibus distribuuntur, in-
telligere nequeo qua ratione & mēsurā fieri possint cōmodē.

D 3 Nam

Nam sunt inter pauperes, quorum vni pro cōplexione sua, & calore stomachi non sufficiūt trium aliorū portiones: quod si æquales omnibus sportulę distribuuntur, necesse est illū perpetuam cū fame pugnam habere. Qui tamē ius habebat postulandi quoad usq; extinguere posset famē. Quis enim fuerit qui vel mācipij famē pane saltē non expleuerit, qui nō merito suo inhumanitatis & feritatis redargueretur. ¶ Ratio tertia quāuis in hac deliberatione primum non habeat locum, nec tamen est in postremo. Postquā ratio huiusmodi eleemosynarum in vsu esse cepit, experiētia compertum est, q̄ ratæ portiones & sportulæ quæ pauperibus distribuuntur, vix suppetunt, vt homo qui modo stomacho non sit languenti panis habeat saturitatem: aut fortē si olera aut legumina, vel demus si fortē in hebdomada frustulū carniū emere possit. Atqui nonne satis est, si hoc inter diuites pauperesq; differat, q̄ diuites habeāt vnde altilibus preciosis ali, lasciuiresq; possint: pauperes verò minimē: nisi iniquissimam insuper conditionē miserandis adiecerimus, quibus libertatem etiam auferamus, ne possint vnquā animum rebus aduersis afflictū cibis recreare, quos humano generi Deus & natura indulgit. Pauper in quā quāuis quotidiano victu, parco quidē viliq; vtatur, hac saltem libertate recreatur, quod potest aliquando in domū incidere, vbi benignus homo ad mēsam sedet: qui scutellam fortē porrigat, fructus, vinum, aut id genus delicatū aliquid: quod solet sæpe mācipiis indulgeri. Taceo frequētissima cōiuiua sordidissimē splendida: quorum reliquæ postquā familiam expleuere, mācipiis exponūtur, aut fortē proiciūtur canibus. Cur precor huiusmodi domus pauperibus nō pandantur? Nā si quibusdā grammaticis fides est, inde verbū, pando, notionē traxit, q̄ etiā in gētilitate quibus Christus eleemosynas nunquā prædicauerat, peractis cōiuiis portæ aperiebātur, vt egenis panis daretur. Aut quia Cereris tēplum apertum semper egenis patebat quibus panis dabatur. ¶ Ad hęc iudiciū pauperū, quo de eorū agitur vita, ad paucorū potentiā redigere, nō est sanē adeo tutum. Nam vt sint isti duo aut tres qui negotio pauperū deputantur & præferūtur, homines probi, optimæq; existimationis, possunt alij cōtingere qui aliqua fortē de causa odio habent pauperē, aut falso testimonio decepti (quæ vt supra

supra dicebamus, frequētissima sunt in vicinia pauperū) pronunciat, pauperē non habere legitimā causam mendicandi, quid ille tunc miser faciet? Quo circa in illis constitutionibus Hipri in Flandria hoc certē bene cautū est, vt possint mendici in auribus cuiuscūq; procerū ciuitatis miseras suas & calamitates exponere, ne qui à paucis condēnati sunt, omni remedio destituantur. ¶ Sed & hoc præterea plenē ex his articulis capere non possum. Admittunt posse aduenam & peregrinū verum pauperē aduentare, quem saltem in triduum hospitio donant. Audi maxime Princeps quantū ei negotiū facessunt antequā frustum panis accipiat. Fac vrbē intrare infirmum, aut claudū, aut de itinere languentem, opus tamen habet percontari, vbi nā prælatus pauperū cōmoretur, domum vicatim oberrando quærare. Vt autē inuenerit, forsan non est domi, aut dormit, expectare oportet. Tum autē vbi hominis copia facta fuerit, respondere oportet vnde veniat, & quo vadat. Et tandē nihil aliud quā symbolū accipit: & tunc ad quæstorem seu ærarium, penes quē reconditur pecunia, redire oportet. Et ita integrum diem absumere, antequam famem miser sedare & lasitudinē ponere liceat. Ita audio in aliquibus ciuitatibus sancitum esse: nescio an alibi melius fuerit peregrinis consultum. Deberet enim Xenodochium (quod est hospitiū domus) expositum esse peregrinis. Imò deberent esse in portis ciuitatis, qui eos recta in hospitium perducerent. ¶ Colligere ergo mihi videor quod quemadmodū cap. iiii. dicebam, ferme non esse possibile talibus legibus abūdē prouidere incolis pauperibus, vt nulla necessitas, atq; adeo neq; ius vllū eis reliquum sit ex patria alio mendicatum exire, ita neque possibile videtur talibus eis legibus congruenter satis prospicere & succurrere, vt nullum eis ius amplius relinquatur hostiatim mendicandi. ¶ Tametsi hic nihil aliud fortē, quā quod ex lege est, enunciarem, si assererem quod potest pauper mendicādo aliquantulum pecuniæ cōficere, qua posset statum suo ordine & gradu mutare. De hoc enim miseri insimulantur, accerrimeq; reprehēduntur, quod aurum vestibus insutum cellant. Mitto, quod alij iustum succulum ære alieno complent. Mitto q̄ sint qui ære alieno splendidē viuunt: pauperes verò genium (vt ait ille) fraudantes ac demenso suo cōparcētes, pa-

Conclu.

Mutare statum.

ne fortè & oleribus sustentantur, vt possint pecuniam aliquã referuare: si fortè in aliquam infirmitatem, aut maiorem calamitatem inciderint. Cui ego causam aliam adiungere audeo. Nempe q̄ quemadmodum licitis aliis artibus & cōtractibus ius est cuicunq; statum & ordinem in melius mutare, ita pauper posset ex eleemosynis, tantillum pecuniæ cumulum congerere, quo aut se honestius induat & exornet, vt possit alicui ingenuo & nobili seruire, aut quo valeat ferramenta suæ artis & officinam apparare: aut fortè mercimonium aliquod tenue, aut negociationem extruere, vnde viuat. Quo tamen iure excluduntur inclusi. ¶ Præterquam, quod neq; hospitalia vbique vniuersis recipiendis pauperibus abundant, neque possunt nõ multo maiori ociositate & accidia confici clausi, quàm si mēdicatum exire dimitterentur. ¶ At rationibus huiusmodi tantisper intermissis, ad clauum reuertamur, quē in hac re manumittere nunquam decet. Hoc inquam potissimū animaduertere est operę precium, vtrum hac ratione eleemosynarum cumulus augeatur, an verò decrescat. Et quando nullum aliud esset, aut argumentum, aut testimonium, q̄ necessarium sit decrescere & diminui, quam quod autores huius institutionis in publico cōfitentur, res manifestè comprobatur. Hoc enim cum primis institutionem hanc cōmendant, sibiq; persuadent, q̄ hac ratione (aiunt) multo minori opus est eleemosynarum copia. Id profectò quod experientia ipsa apertè docet. Audio enim ex aliis ciuitatibus, in hac verò oculis conspicio, & ore ipsorum qui hoc pauperum negotium gerūt ad me sæpe delatū est, quod totus eleemosynarum assis vix triēs, aut quadrans illius est, qui ante huiusmodi statuta esse cōsueuerat. Hoc veruntamen ipso Achille, quem ab eis pugnare isti putant, qui rem aliter considerant conuincuntur, vt hęc eleemosynarum rationem repellant. Et enim si legitimi pauperes plures fortè non essent, neq; eorū ærumnæ & necessitates, maiores, quam eleemosynarum æs, quod hac ratione conflatur, fateor homines quantumcunq; diuites amplius non teneri. At cum veri pauperes fictis & simulatis depulsis, eorūq; inopię & calamitates multò sint maiores quam quibus stips ipsa eleemosynarum quæ hac ratione conficitur sufficiat: atque adeo diuites (illi maxime si qui sunt auari & tenaces) ad ampliores

pliores eleemosynas lege euangelica compellantur, in damno potius diuitum ponendum est, q̄ validi mendicantes, qui fraude & improbitate eleemosynas extorquebant, expellantur, nisi quantum illis adimitur, integrum in legitimos pauperes conferatur. ¶ Quod autē necessarium sit eleemosynas hac ratione rariores fieri & extenuari, præter experientiam, ratios quoq; in comperto sunt. Primū q̄ mendici pro se postulent, aut pro mendicis alij, tantum differt, quam maxime differre potest. Diuites. n. quanta sintcūq; misericordia, honoris gratia, pro pauperibus postulantes, quia prandium domi apparatus habent, satis se officio fecisse putant, si eleemosynas petant: & duos aut tres vicos circueant: an vero petentes obtineant, non tanti faciunt. Mendicus verò miserrimus, cui sola mendicatione prandium agitur, non satis habet petere: sed improbitate efflagitare, quoad usq; etiam ex durissimo corde obolū exprimat. Nec satis habet vna hora discurrere, dū totus ei dies ad cōparandū victū opus fuerit. Putas ne princeps clementissime non hac etiā de causa (præterquā quod discipulos orare docebat) Christus pauperum prouidentissimus similitudinem illam euangelicā introduxit. vbi homo ille amicum suū media nocte adiuit, qui tres ei panes accōmodaret. Et amicus qui hostium clauserat & cum pueris lecto iacebat, ægrè & molestè ferebat surgere, vt amico morē gereret. Nihilominus ait magister noster q̄ ille hostium pulsando perseuerans efficere potuit, vt amicus, si non propter amicitiam, saltē propter petētis improbitatē è lecto surgens officiū exhiberet. Re vera si alius ad subleuandam necessitatem alienā petitem iret panem, non tam improbè institisset, vt misericordiā consequeretur. ¶ Mox secunda huius ratio est, q̄ quemadmodū in malis & turpibus euitandis, ita & in bonis & officiis vsu accidere solet. Nam materię obiectiq; præsentia, aut virtutis, aut vitij prægrādem habet energiam mouendi alliciēdiq; ad opus. Quam ob rem magni supra modū refert, vtrum diues homo, sanus, nitida facie, veste splendida, te adeat misericordiā petitem, an pauperē videas, facie pallidū, veste sordida, vulnera fortè circumferentē, supplicē per Christi matrem, perq; eius vulnera obsecrantē. Nemo sanè est q̄ nõ lōgo vsu fuerit expertus, q̄ sæpissime cum domo exiēs nullā in animo haberet eleemosynā face

Ratio. 2.

re, pau

re, pauperis tamē conspectu in meliorē fuerit mentem mutatus. Vnde & inter oratoris præcepta, sunt qui cōmoneant, vt si fieri commodè possit, ille qui iniuriā perpeffus est, oculis iudicis obiiciatur: qui vulnera ostentans, eius animū commouere possit. Fateor nōnullas esse horum pauperum fraudes: sed, præterquam quod multo sunt plures veræ infirmitates & calamitates, si vlla vnquā fraus pietatis nomē meretur, hæ sunt, quæ piæ fraudes meritò cēsentur. Hinc inter alias, bona causa colligitur cur episcopi præsentia suæ esset ecclesiæ utilis & necessaria. Nā qui de auditu cōmouetur vt eleemosynas aliquas pauperibus suis mittat, propriis oculis ærūnas pauperū resq; aduersas intuitus, longè plures supererogare conuinceretur.

Religiosi mendicanti.

Quantū valeat vt ipse qui indiget subsidiū exposcat, profectò in religiosis mendicantiū, qui (vt antea dicebam) imaginē gerunt illius cōmunis vitæ nascentis ecclesiæ, exempli gratia cōmonstrari potest. Vbi. n. conuentus medicitate viuūt vnus tantū religiosus, cui negotium demādatur, abundè colligit (& quidem iustè & religiosè) penus omne quod pro frugalitate vel tenuitate religiosorū abundat. Sanè quia sui ipse conuētus rem procurat. Quod si decem diligentissimis ac pientissimis cura hæc delegaretur, vix possent, vel panem abundè comparare, qui conuentui sufficeret. Quo circa religiosi mendicantes mendicātib; pauperibus suppecias ire tenemur. **¶** Auget præterea huius argumenti vires Hispanorum conditio & ingenium. Sunt enim inter mortales, qui facilius multò prece & supplicum miseria flectuntur, quam lege coërceantur. Et ideo ex qua ciuitate mendici precibus & obsecrationibus centum mendicare possent, vix, si ciues ad perpetuas eleemosynas cōscribantur, quadraginta in album referuntur. Nam perinde ac si tributa essent, formidant in eleemosynas nomina dare. Si id quod in aliis locis vsu accidere potest ex hac ciuitate cōiicere li et, quæ (vt citra notam alius cuiusq; dixerim) est in pauperes benignissima, dimidio & eo multo minores eleemosynæ in albo pauperum consignatæ sunt, quam de vna ciuitate, vbi amplissimæ alias fiebant, vel suspicari vllus poterat. Atqui de illa conscripta summa ante tres mēses bona pars subducta est. Quanta verò iam nunc restat, nescio. **¶** Ob idque vt viam iam hinc qua ad obiectiones respondeam communire incipiam,

Hispanorum ingenium.

incipiā, quod in aliis regiōibus, vbi homines populares magis sunt, atq; ciuiles, & q lege in bonū cōmune facilius cōtinētur: q̄ illic (in q̄) de hac eleemosynarū rōne constitutū fuerit, nemo adeo pōt in exēplū Hispanis ad imitādū pponere. Quod autē pecunię in arculis erariis, q̄ in tēplis exponūtur, cōgeritur, sup pudet dicere q̄ sit exiguū, omniq; æstimatiōe minus. Illi enim ipsi qui occurrētibus medicis libēter liberaliterq; misericordiā effundebant, cū obuios pauperes nō habēt, nō solum mittere eleemosynas ad arculas obliuiscūtur, sed q̄n tēplū ingrediunt, quod petēti viuo pauperi porrigerēt, muto lapidi aut ligno, nō ita animātur cōferre. Qua de re adeo sine diuitiis sunt eraria illa, vt nullū eis minus nomē, q̄ gazophilatij cōueniat. **¶** Ad hæc illi qui albo eleemosynarū ascribuntur solū sunt patres familias. Dū verò medici discurrūt, si nō dat maritus, erogat forte vxor: q̄ est in pauperes propēior. Si nō pater, cōfert tamen filius. Quod si forsā non tribuit herus, famulus largitur. **¶** Atqui (q̄d præcipui momēti est in hac re argumētū) eleemosynę nō tantū ex pecunia fieri sunt solitę: sed ex oī supellectili domus. Reperias em̄ qui in largiēda pecunia sunt parcissimi, boni tñ consulunt, si cōiux panē porrigat, aut mēsx reliquias, obsoletā vestē, subuculā lintheā, protriū calceū, lignorū fasciculū: quę omnia profectò si cumulo eleemosynarū eximas (vt est hac rōne necessariū) nescio an dimidiū excipias. **¶** Sed præter decrementū atq; detrimētū eleemosynarū, q̄ institutū hoc arcēdi pauperes manifestè cōsequūtur, alia via rē aggredi possumus. Misericordię rō nō in hoc tm̄ posita est, vt miseris opē & auxiliū quisq; ferat: sed in hoc præterea, quinimò in hoc primū, vt animus intus calamitatis pauperis misertus, cōpatiatur misero, & q̄n ad opus facultas nō suppetit, affectus hic in meritis ponitur apud deū. Id q̄d in Christo contēplari possumus. Qui anteq̄ turbę illius in eremo, extinētę fame, lassitudinē recrearet, legimus apud Math. & Marc. q̄ misertus est turbæ q̄ triduo sustinebat illū. Ex quo diuino affectu opus foras pcessit. Qui ergo pauperes oculis Christianorū eripiūt, pingue (q̄d aiunt) lactis optimū inq; q̄ est in virtute hac præstātissima misericordię tollūt. Nā veluti fortes & strenui hoīes esse non pnt, nisi q̄ conspectu armatorū hostiū sepe fuerint irritati, ita neq; misericordes, nisi qui ærūnas calamitatesq; & res aduersas & afflictas pauperū corā viderit, & cōtractauerint. Quā ob rē, vt

Arcule eraria.

Eleemosyna ex omni supellectili.

Misericordia ratio.

funt quibus pauperum aspectus nausē mouet, & clamor aures obtundit, sunt nihilominus alij (quibus in hac parte mos potius gerendus esset) qui conspectis ærūnis pauperum, cor ad misericordiam emolunt, & quas de sanguinis nobilitate deque honoribus & fortunis cristas erigunt, ea tunc ratione summittunt, q̄ homines sui generis vident tā dissimili sorte & fortuna abiectos: quibus & in hac vita similes ipsi paresq; esse poterant, & in illa æterna felicitate longè inferiores esse poterunt. At in præcipuis solennitatibus & in sancta potissimum hebdomada, quis ambigat conspectu pauperum & clamore, Christianorū animos ad cōmiserationē valde commoueri: ad sensumq; passionis Christi percipiendū excitari? Videre profectò videbar anno proximè elapso subtristes homines, dicentes pœnossam hebdomadam perinde sine pauperum clamore obmutescere, ac si festum esset sine musica celebratū. ¶ Et (quod non est in postremis habendum) quāti rogo inter est maximè Princeps quomodo iuuentus in ipsa statim prima educatione ad misericordiam erudiatur: illius imitatione sanctissimi Iob, qui has omnium virtutum radices subiecit, quod ab infantia secum creuit miseratio. Aut quomodo potest puer hac sanctissima virtute imbui, qui non sensu calamitates viderit vel audiuerit? Hi qui modo pauperum eleemosynas diligenter procurant, quia pauperum miseras oculis conspexere, misericordes esse & clementes in pauperes possunt. Sed fac instituta hæc integrum sæculum durare, vt qui modo nascuntur nunquā in limine domus mendicos videant, neq; inclusos visitent. Quo nam pectore huiusmodi homines in pauperes esse possunt? ¶ Sed neque hac tantū de causa religio est pauperibus in præsentia auxilia & subsidia ministrare: sed certè in honorē & obsequium Christi. Vnde super illud Pauli Thi. v. vbi nos ad misericordiæ opera instruens exhortatur, vt sanctorum pedes lauemus, tribulationem patiētibus subministremus, adnotat Homelia. xiiij. Chryso. quod opera misericordiæ præcipuo studio, & tota animi voluntate, summaq; alacritate ac deuotione (tanquā reuera ipsi Christo) pauperibus debemus in suis propriis personis exhibere. Neque enim (inquit officia in pauperes debemus seruis, aut ancillis imperare: sed per nos ipsi debemus pauperibus impendere.

pendere. Verbum illud Christi auscultantes. Si ego laui pedes vestros dominus & magister (ac si dixisset, nec cuiquā humile officium permisi) & vos debetis alter alterius lauare pedes. Et addit Chryso. quod quando quis fuerit summa dignitate constitutus, ac præcipui generis gloria fulgeat, non tantū pauperes superat, quantū discipulos. Christus. Quando autē pauperi ministras, Christo ministras. Nam qui suscepit (inquit) vnum paruulum nomine meo, me suscipit. Et quandiu fecistis vni de istis minimis, mihi fecistis. Hactenus Chryso. Vnde metuendū nobis esset, nequando se Christus in postrema die apud nos mendicum degisse confitebitur, in proprio nobis obiiciat, q̄ pauperes à nostro nos prospectu abiecerimus. Vnde vix legimus, non solum sanctos fuisse prælatos ecclesiæ, verū neq; sanctos fuisse illustrissimos homines, de quibus non sit memoriæ proditū q̄ per se ipsi pauperibus cibos ministrauerint: imo & vulnera propriis manibus cōtractauerint. Vt alios interim obmittam Cæsaris filios, augustam referam. Flacilla illa augusta Theodosij cōiux sanctissima de hoc cum primis lib. vij. tripartitæ historiæ honoribus cumulatur, quod cum esset in regni fastigiis, maximā sub purpura claudorum atque debiliū curam habebat. Non seruis, non aliis ministris vtens, sed per se ipsa agens, & ad eorum habitacula veniens, vnicuiq; quod opus haberet, præbebat. Sic etiam per ecclesiarum Xenodochia discurrens suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorū tergens, ius gustans, offerens coclearia, panē frangens, cibosq; ministrans, calices abluēs, & alia cūcta faciens, quæ seruis & ancillis mos est solēniter operari. Erat. n. illi Christianorū antiquitati perpetuo in auribus verbum illud extreme dici, qua se Christus nudū & hospitem fuisse affirmavit, & inter nos esuriem & sitim perpeffum, vt perinde pauperes, ac si Christus singuli essent, susciperent, obsequiis colerēt, eorūq; se conspectu oblectarent. ¶ Hæc in gratiam eorū percensuimus, qui animo sunt in pauperes clementi, quorū perinde absentiam nō possunt non egrè ferre. Sed & propter eos inhumanos homines, qui præ avaricia saxea pectora erga pauperes habētes, aures eorū precibus obturauerūt, cōmodū est etiam eorum conspectui mendicos obiicere. Audio nanq; quosdā (Christianos quidē ac pios homines) ad causas huius instituti

1047.13.

Matt. 18.

Matt. 25.

Flacilla
augusta.

instituti occludendi pauperes hanc etiā adhibere, quod si ex
gētibus quispiam & paganis homines inter nos videret in ex-
trema egestate mendicare, crudelitatis nos & immanitatis re-
dargueret, essetq; illi lex nostra improprio. At verò si abdi-
tos reconditosq; & exire prohibitos esse conspiceret, neq; ta-
men à nobis lautius alitos, ac sumptuosius tractatos, quā hac
eleemosynarum ratiōe esse possunt, fortasse peius apud eum
audiremus. Sed aliorum propro. Fieri nequit aliter, quominus
in republica, etiā Christianorum, homines sint inclemen-
tes & in pauperes crudi: versentur ergo in eorū presentia men-
diei, qui si non eos ad misericordiā vincere potuerint, iniusti-
tiā saltē in die iudicij reuincant. Nunquid non hoc Christus
edocet in diuite illo epulone, qui induebatur purpura & bisso
& epulabatur quotidie splendide. Neq; enim de hoc tantum
in inferno cruciabatur, quod eleemosynam absenti mendico
non impenderat, sed q̄ cum Lazarus ad ianuā eius iaceret, vl-
ceribus plenus, cupiēs saturari de micis quæ cadebāt de mēsa
diuitis, neutiquam diuitē pauperis miserebat. Vide quāta cō-
gerit & exaggerat Christus, quibus pudorē & innoxiā illius
diuitis augeat: sanē q̄ canes quibus micas diues porrigebat,
clementiores erant in pauperem lingentes vlcera, quam diues
ipse. Mendicis ergo ad ianuas crudelium diuitum iacentibus
Christus testibus opus habet in die iudicij, in confusionem &
improperium eorum. ¶ Contra verò ad ianuas prælatorū, ac
magnatum, qui benigni sunt et misericordes in pauperes, quā
sit pulcherrima pauperū corona? qui refecti & recreati bene-
dictionibus suis benefactores complent, precationibus apud
deum commendant. Fuerint inter eos fortē perditī homines
erunt: veruntamen nonnulli iusti, qui nos possint iuxta ver-
bum domini, in æterna recipere tabernacula. ¶ Si in regibus
& gloriosis imperatoribus exemplum adhuc Christi perseue-
rat, vt semel in anno pauperum pedes lauent mensiq; mini-
strent, cur nō erit laudabile & honorificum quotidie paupe-
res ad ianuas principum, aliorumq; procerum pauperes epu-
lari. Reuera si sancti illi patres, & ecclesiæ monarchæ, Greg. in-
quam Amb. & August. audirent mēdicis Christi domus prin-
cipū & episcoporum non patere, nō intus pransum recipi, ni-
hil aliud reputauissent, nihil secius condēnassent, quā si pa-
ternis

Luc. 16.

Prelato-
riū ianue.

ternis domibus filios audirent interdictos. De Gregorio legi- Grego.
mus, nunquā sine pauperibus & peregrinis ad mensam sede-
re, domum eius mendicis esse frequentissimam. Qui perinde
tā fuit de pauperibus bene meritus, vt angeli sub habitu pau-
perum eleemosynis sæpe ab eo fuerint donati, & inter conui-
uas pauperes ad mensam eius confederint. Sed vt pontifici
summo regē quoq; & sanguine & sanctitate clarissimū appo- Ludoui-
namus: Gallorū inquam regē Ludouicū inter diuos suo iure cius rex.
& merito relatum Blanchæ reginæ Hispanorū regibus ge-
nitæ filius, adduci nullo modo possum, vt credam, q̄ hæc ille
mendicantium claustra aut iussisset vnquam, aut certē probaf-
set. Legitur. n. à matre sanctissima ita fuisse educatum, vt pluri-
bus ducentis pauperibus, qui in domo regia quotidie abūdē
reficiebantur, in diebus sollempnibus antequam ipse comede-
ret manu propria fercula ministraret: atque singulis sabbatis
eorum pedes propriis manibus ablueret, detergeret, & oscula-
retur: quos deinde aucta eleemosyna donabat. ¶ Quare exco-
gitare nequeo, quomodo institutū hoc quo pauperes mendi-
care vetantur (vt eius autores prætendunt) de antiquitate cō-
mendari possit. Imò verò hoc inter præcipua argumēto con-
cutitur, quod, perinde atq; illud de reiiciendis peregrinis, no-
uum cōmentum est: neq; gētibus, neq; priscis Christianis vn-
quā cognitum. Quod si in legibus misericordiæ positū esset,
patres iam diu ecclesiæ scriptum nobis dedissent. Hoc autem
inter respondendum ad eas causas & rationes, quibus eius au-
tores sententiam corroborant, congruentius tractabitur.

Notum.

*Quo rationes & cause prohibendi pauperes mendicare
perpenduntur. Cap. 12.*

Rimum fundamentum, quo autores clausuræ
huius mendicantium sententiam stabilire con-
tendunt, est verbum illud diuinum Deutero. 15. Deut. 15.
Omnino indigēs & mendicus non erit inter vos:
vt benedicat tibi dominus in terra quā daturus
est tibi in possessionem. Argumentum est quod. S. Tho. 2. 2. q.
clxxxvij. art. v. diluit, dicens, quod illo præcepto legis nullus
prohibetur mendicare: sed prohibetur diuitibus ne tā tenaces
sint, vt ppter hoc alij egestate mēdicare cogātur. Quod qui-
dem

dem responsum est mentereponendum ad intelligēda quæcunq; alia, aut ecclesiæ statuta, aut sanctorum decreta, quæ de hac re loquantur. Nusquā enim gentiū pauperibus facta est cohibitio, ne mendicent: sed diuitibus præceptum est, ne sua crudelitate pauperes mendicare cogant. Adde quod notio huius nominis, mendicus, non eos præcise comprehendit (vt nonnulli existimant) qui hostiatim obambulant: sed quicunq; propriè dicitur mendicus, qui adeo indiget, vt stipe & eleemosyna quotidiana viuat: tamen si domi eam recipiat. Pauper enim est qui proprium habet vnde ægrè & miserè viuat: mendicus autē qui nihil proprium habet, sed ex alieno viuuit. Mendicare nāq; non solū est petere, sed recipere ea quæ vltro offeruntur. Hoc licet non adeo explicatè, insinuet præter. S. Th. loco modo citato Chrysostomus, aut quicūq; ille fuit auctor imperfecti, super illud Matthei. capite. v. Beati pauperes spiritu. Græcè enim inquit non habetur, pauperes, sed mendici. Verbo ergo illo non solū commonebatur populus vt non essent postulantes mendici, sed neque essent qui domibus inclusi, quotidianis eleemosynis & sportulis indigerent. Quales modo hisce articulis instituuntur. Quare isti non putent illud se præceptum hac ratione abundè complere. Neq; verò illud præceptum erat, vt sub mortali (vt verba iacēt) obligaret. Sed erat exhortatio ad charitatem, quæ in quocunq; populo bene instituto florere deberet. Quam ob rem post exhortationem illam eodem capite subiungitur, quòd pauperes nihilominus semper essent inter eos futuri. Quæadmodum in euangelio, quantiscūq; nos Christus verbis misericordiam erudiuit, & ad eleemosynas animauit, quo nostrā nobis tamen peccatoris duritiem prænunderet, pauperes (inquit) semper habitis vobiscū. ¶ Asciscitur præterea in exēplū instituti huius, quòd similes collectas instituit fieri apud Macedoniam & Galatiam. Quarum meminit & in epistola ad Romanos & in prima ad Corinthios. At verò collectæ illæ, vt S. Tho. vtrouque interpretatur, alia longè ratione factæ sunt. Neq; verba Pauli interprete opus habent: adeo res est per se ipsa perspicua. Non enim collectiones illæ eleemosynarum fiebant in subsidium & suffragium pauperū eiusdē, in qua fiebant, ciuitatis. Sed historia fuit: vt legitur in actis Apostolorum capite. xj.

te. xj. quod Hierosolimam & circumiacentem Iudæam fames validissima peruaferat: & ideo missi sunt Paulus & Barnabas in Macedoniam & Achaïam, cum ad prædicandum, tū etiam ad auxilia petenda pro Christianis qui erant Hierosolimis & Iudææ: iis præsertim qui prædicationi & cultui diuino operam dabant. Et hoc est quod Paulus adumbrat ad Galatas. ij. dicens. Iacobus Cephas & Ioannes manus dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circūcisionem: tantum vt pauperum memores essemus: quod etiā sollicitus fui hoc ipsum facere. Quas quidem collectas Macedones & Galatæ per ipsos Apostolos miserunt Hierosolimam. Id quod attestatur Apostolus. Rom. xv. dicens. Hinc igitur proficiscor in Hierusalē ministrare sanctis. Probauerūt enim Macedonia & Achaia collectionē aliquam facere in pauperes sanctos, qui sunt in Hierusalem. Placuit enim eis vt debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis. Ecce quomodo collectæ potissimum erant in subsidium sanctorum qui discipuli erant euangelij. Instar deinceps Macedonia persuadet Corinthiis scribens. De collectis autem quæ fiunt in sanctos (eos, scilicet, qui sunt Hierosolimis) sicut ordinaui in ecclesiis Galatię, ita & vos facite. Modum autem subdit Paulus, vt per vnā sabbati (scilicet per diē dominicam) vnusquisq; vestrum apud se ponat, recondens quod ei bene placuerit, vt non cum venero (scilicet ad importandum Hierosolimam) tunc collectæ fiant. Non ergo eleemosynæ illæ, quo inhiberentur pauperes mendicare colligebantur. Id tamen aliud agens non tacitus præteribo, quod in huius loci interpretatione adnotat Chrysostomus. homilia. xliij. nempe quod huius instar deberet Christianus quicunq; arculam domi, eo loco vbi orare solitus est, pauperibus dicare, in quam, perinde atque sacerdos sacrificium oblaturus manus prius lauat, ante orationem eleemosynam immitteret, vt sic mundus ad orationem accederet. Nam scriptum est. Date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis. ¶ Tertium quod in cōfirmationem huius prætextitur est, quòd in primitiua ecclesia non erant mendici hostiatim postulantes. Hoc autem in latissimum nos campū dicendi transmittit. Vbi multa sunt reputatione digna. Pri-

Actu. 11.

Gal. 2.

Rom. 15.

1. ad Cor. 16.

Chrysos.

Tertium argumē.

E num

num omnium (vt iam modo dicebam) nihil neque in actis ecclesiæ neque apud quempiam sanctorum patrum legitur, vnde coniectari possumus, libertatem aliquam pauperibus fuisse ademptam exeundi mendicatum quocumque libuisset. Secundo quod tempore Christi saluatoris nostri fuerint pauperes mendicantes, ambigere nemo potest: cū quod turbam illam pauperum, claudorum, cæcorum, aliisque morbis & languoribus laborantium, quam frequentissimam curauit: coniectura est ex his plurimum fuisse mendicis, qui vitam ob ambulantes, quod illud consilium Christi Lucæ. xiiiij. Cum facis prandium aut cœnam noli vocare amicos tuos, &c. neque vicinos diuites: sed voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris, planè de mendicantibus intelligendum videtur. Quod ne quis cauilletur, illos in claustris tūc degere, videat quid statim sequitur in parabola illius hominis qui fecit cœnam magnam. Qui cum inuitati venire recusarent, exite (inquit seruis) in plateas & vicos ciuitatis, neque id solum, sed in vias & sepes: & pauperes & debiles cæcos claudos introducite huc. Solent enim mendici in huiusmodi locis ciuitatis, & in biuiis viarum sedere. Neque tempore tunc solum Christi erant mendici: sed Augustinus tum alibi sæpe, tū etiam sermone in. ij. dominica aduentus testimonio est. Vbi Christianos largiores prædicans eleemosynas debere, subdit, quod in sanctis solennitatibus secundum vires nostras abundantius erogemus, pauperes ante omnia frequentius ad conuiuium reuocemus. Loquitur profectò de mendicantibus: qui consueuerant in domos diuitum epulatum admitti. Adeo erat mendicitas sæculo illo vsu & more celebris, vt S. Tho. ij. ij. quæstio. clxxxvij. etiam teste multi Christiani religionis & humilitatis causa, venditis possessionibus & in pauperes distributis, ad illum se summiserint abiectissimū ordinem vt legitur de diuo Alexio patricio Romano, & de Arsenio in vitis patrum. Et Hieronymus ad Oceanum de hoc etiam commendat Fabiolam, quod optabat, diuitiis in pauperes effusis, stipe ipsa pauperum viuere. Neque profectò qui illud iam modo institutum vitæ susciperet adeo esset exprobrandus, vt aliqui existimant. Sed tamen eo tantum huius reminiscor, vt ostendam fuisse semper in ecclesia postulantes mendicos.

Lucæ. 16.

August.

Hiero.

mendicos. At non opus est in re non dubia vti testibus non necessariis. Omnium enim historiæ quibus sanctorum patrum gesta memoriæ prodita sunt, attestantur semper in ecclesia fuisse mendicos. Neque mendicantium religiones aliunde nomen hoc sibi cum re ipsa vendicarunt. ¶ Tertiam hic tamen considerationem adiecerim, quod in primordio ecclesiæ: nepe ratio. 3. pe vsque ad tempora Gregorij & eo amplius, alia erat lōgeq; diuersa religio, alia Christianorum erga pauperes pectora, alia instituta, alij denique in subsidium pauperum decreti proventus, quam iam modo sunt, vt possent pauperes postulandi molestia reuelari. Affertur ab huiusmodi articulorum authoribus id quod in vita Clemētis papæ legitur: nempe quod singularum inopes regionum nominatim scriptos habebat: & quos baptismi sanctificatione mundauerat, nō sinebat fieri mendicitati subiectos. Similia ferme possunt verba ex gestis Siluestri, Gregorij, Martini, omnium denique patrum illius temporis citare. At quomodo illi pauperes mendicare non sinerent, hoc animaduertāt, Non enim eos lege vetabāt, prohibebant, arcebant, obstruebant, sed quomodo non sinebant? Nominatim pauperes scriptos habebant, quibus sportulas copiose mittebant, ne vlla illis mendicandi necessitas restaret. Hac sanctissima ratione ius illis mendicandi auferrebant. Nisi iura huc accersendo vniuersa molestus essem, quā id copiose patefacere possem. Sed quod titulū interim de religiosi domibus: & in decretalibus & in clementinis consulta uerit, plane intelliget, quanta prælatis cura pauperum fuerit iniuncta, quā anxie & solícite sacerdotes illi, vt veri patres, filiorum pauperū res procurabant, administrabant propriisque sumptibus fouebant. ¶ Sed præter peculiare cuiusque eleemosynas, studium erat hospitalia diuersis generis vbi cunq; locorum erigere, vt est in. C. de sacrosan. eccles. l. sancimus: quod & in iure canonico. xxiiij. quæstio. viij. cap. tributum, refertur. Erant enim Xenodochia, id est, hospitem pauperum domus Diuersa Hospiti- liū gna. Orphanotrophia. Quod est orphanorum receptacula Ptochotrophia, vbi inopes & mendici alebantur. Brephotrophia puta ædes, quibus infantes nutriebantur Gerontocomia, scilicet vbi senes & debiles sustentabātur. Adeo tūc recentis sanguinis Christi virore ecclesia rigata benignitate & clementia

E 3 in

in pauperes refloreat, ut nulla potius alia ratione animos hominum conciliaret, contraheretque; ad fidem Christi. Vnde ut lib. 6. Ecclesiasticæ historiæ scriptum est, Iulianus ille apostata qui ecclesiæ apertum bellum indixit, hoc paganos summopere exhortabatur, ut Xenodochia & pauperum hospitia extruerent, dotarent, ditarentque; ut hac clementia Christianis excellentes, paganos in Christianismum properantes possent in paganismo retinere. Sed quid demum exemplo illius ecclesiæ pauperibus opitulari contendimus, ne postulare indigeant? Quarta tunc pars omnium fructuum & reddituum ecclesiæ decreta erat & destinata alendis pauperibus: ut est in decreto Gelasij can. quatuor. xij. q. ij. & in decreto Simplicij can. de redditibus: & in concilio Toletano can. sancimus, ibidem. Et tamen quantuncumque; tunc erat optime pauperibus succursum, nusquam legimus interdictum eis fuisse postulare. Qua ergo ratione in hoc modo sæculo, quando dari nobis optamus charitatem illius gentis, prælatos illius ætatis, sanctiones illius ecclesiæ, prouentus denique; annuos pauperibus constitutos, qua (inquam) ratione adduci possumus, mendicos ac facultate libertateque; postulandi cohibere? Colonenses, ad quorum prouinciale concilium (quia nec papæ autoritate pollet, nec quicquam præter iura communia de hac re proprie sancit) nihil respondeo, aut Hiprenses, aut Germani vlli neutiquam Hispanis in hac re exemplo esse possunt. Nam præterquam, quod (ut antea dicebamus) multo sunt magis politici, æraria publica habent amplissima, vnde iusta subsidia pauperibus decernunt. ut in coloniensibus atque hiprensibus statutis habetur. Id quod de Venetis, Genuensibus, multisque; italis fama est. Nos autem, sola mendicata pecunia, nescio quo possumus modo auxilia mendicis sufficere, ut eos iure mendicare cohibeamus: quantuncumque; sint eleemosynarum leges consultissime. Et, quod omnium hic ego plurimum animo reputo, qui legum huiusmodi atque ordinationum legitimi sunt latores, promulgatores, & exequutores, non equidem sæculares, sed ecclesiæ prælati sunt, & sacerdotes. Vbi nam rogo paginæ sacræ quo ve forte sacrorum canonum sæculares huic pauperum muneri patroni designantur: aut vbi non ecclesiæ sacerdotes & episcopi huic negotio, veluti pauperum patres, destinantur? Quid ita: quia

quia sacerdotes voluit Christus ut (eius ait discipulus Paulus) ab sæculari solitudine vacare. Nam qui sine vxore (inquit) est, sollicitus est quæ domini sunt, quomodo placeat deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori: & diuisus est. Quorsum hæc? Certe ut conueniam, negotium hoc & pauperum curam diu non posse in manibus sæcularium, quanta sintcunq; probitate & prudentia præditi, perdurare. Non ita deus & ecclesia institutum esse duxit. Sed structuræ huius, quia spiritualis est, episcopi architecti essent, oporteret, populi munus est ut materiam syluamque; subministraret. Quoniam sæculares vxores duxerunt, familiam habent, curis aliis negotiationibusque; & solitudinibus complicantur. Vix se ab illis extricare possunt, ut huiusmodi misericordiae officiis libere vacare possint. Nisi ex pauperum eleemosynis stipendia ministris statuatur, raros inuenias qui in officio perseuerent. Atque ita vsu contingere videmus, ut bona eleemosynarum parte, quæ ministris obuenit, defraudentur pauperes. Sed ais prælati non perinde atque prædecessores, curam pauperum gerunt. Fateor æquidem: sed sperare non possum ut sæculares, episcoporum vices fungentes, resarciant damna, satis (inquam) negotio faciant. ut pauperes in claustris perpetuo possint sustineri. Qui modo negotium susceperunt, quia proceres sunt & præcipui homines, Christianissime instituti, rem poterunt in tempus continuare: cum tamen deinceps alij atque alij, in hac sint prouincia successuri, prolabi subinde ac sensim cadere necessarium est. At vero, quo iam ad portum applicans, vela contraham, id quod in vniuersis, quæ homines Perora
tentantes adoriuntur, maximum habet pondus, experientiam tio.
(inquam) in testimonium appello. Triennium ferme iam hæc eleemosynarum ratio vsu & more seruatur. Quis nam inde in effectu fructus prouenerit, hoc tu prouidentissime Princeps fac certo scias. De hoc (quia non in iure, sed quod aiunt in facto positum est) nullam mihi volo haberi fidem. Tametsi quod ego hic & audiendo & videndo experior: ac proinde de aliis locis conicio, multum huic negotio refragatur. Sed tu hoc, ut es oculatissimus, da operam ut fraude procul intelligas. Primum an in turbis validorum medicantium quæ vrbibus magnæ, depulsæ sunt, aliqui forsan legitimi pauperes promiscue

excesserint. Alterum quando nullum vicatim obambulātem mendicum conspicimus, vtrum numerus pauperum in antiquis hospitalibus succreuerit, an vero aucta fuerint alia, quibus illi qui discurrebant recepti fuerint. Mox an sint Christiani homines qui querimonias spargant, quod non sint iam mendici qui ad eleemosynas extorquendas vim inferant. Nam in hac etiam re solitum erat regnum cælorum vim pati. Deinde an eleemosynæ, quæ ex actis vagabundis ademptæ sunt, incolis postulareque verecundantibus (is qui præcipuus in hac re habendus fuerat finis) integræ obuenant. An verò forsan nihilo illi, aut forte paululo melius habeant: sed eleemosynarum summa quæ esse consueuerat, fuerit extenuata. Quod si rem prospere succedere cognoueris. Nempe si eleemosynas nihilo minores, sed maiores multo fieri, si incolarum pauperum miseria, ærūnas, & calamitates, quibus grauius comprimuntur, auctis eleemosynis subleuari, curam adhibe, tuamque Principis auctoritatem interpone, vt horum institutorum ratio procedat. Tunc vero quo Principis animum propendere conspexerimus, inclinabimus omnes. Illi parti applaudemus, suffragabimur, fauebimus. Id vniuersi tutabimur, prædicabimus, adiutabimus. Sin vero rem deteriorari senseris, tunc satis fuerit, si studia illa & instituta eleemosynas conscribendi in auxilium & subsidium pauperum incolarum, qui egestatem domi sustinent, retineamus, commendemus, & vt prosperentur, summa ope nitamur. Nam illa deo esse non possunt nisi probatissima & acceptissima. Cæteris vero mendicis ius relinquatur postulandi. Nam quod aliquis vere pauper publicas, quod mendicauerit, poenas luat, absit vt in Christianorum regno sub Christianissimo Principe audiamus. Illius. n. prodigiosæ statuæ cuius Daniel mysterium interpretatus est, licet caput aureum esset, & pectus argenteum, pedes verò abiectissimi (nempe partim ferrei, partim fictiles) tamē comminutis pedibus, corpus subinde ipsum ex præciosis metalis corruit. Quid si ordo hic abiectissimus pauperum, eleemosynarum meritis sublimiores rei publicæ ordines sustentat. Quo de medio sublato, totum periclitetur corpus. At vereor, ne te iam prolixæ orationis te deinceps incipiat. Nā nescio quo impetus me longius quam institueram, surripuerit. Tametsi quando nihil aliud quale quale obsequium

Dent. 2.

sequium hoc meum præstiterit, sunt tamē hic nonnulla, quæ te legisse non poenitebit ad præstantissimam hanc præclarissimamque misericordiae virtutem comparandam. Et enim qui in tantam regnorum spem diuino numine & misericordia hac luce donatus es, quanta neminem secundum patrem, aut forte perquam rarissimos, vnquam natura produxit, quibus nā aliis quam misericordiae potes officiis amplissima beneficia rependere? Nam & si velut in throno dei, ita & in Principis folio ambas confedere deceat, iustitiam & misericordiam: hæc tamen, perinde atque in deo, maiori in rege splendore fulget. Sed vtraque, faxit deus, efficias, vt qualem te inter mortales merito tenere gaudeamus, tali etiā esse loco inter diuos perpetuo videntes gratulemur.

Vale.

Salmanticæ,

In officina Andreae à Portonariis.

1554.

E 4

